

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การวิเคราะห์พัฒนาการ ทิศทาง แนวโน้มของ
ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ:
ผลกระทบต่อแนวโน้มนโยบาย ทิศทางและกระบวนการ
บริหารการดำเนินงานของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ

จัดทำโดย นางสาวหทัยชนก ศิริวัฒนกุล
รหัส 7009

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 7 ปี 2558
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การวิเคราะห์พัฒนาการ ทิศทาง แนวโน้มของ
ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ:
ผลกระทบต่อแนวโน้ม ทิศทางและกระบวนการ
บริหารการดำเนินงานของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ

จัดทำโดย นางสาวหทัยชนก ศิริวัฒนกุล
รหัส 7009

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 7 ปี 2558
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ

(ศาสตราจารย์ ดร. พลภัทร บุราคม)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ

(เอกอัครราชทูต ดร. สมเกียรติ อริยปรัชญา)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ

(ศาสตราจารย์ ดร. สร้อยตระกูล อรรถมานะ)
อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการภาพรวมความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศและผลกระทบที่มีต่อกรอบความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย รวมถึงการวิเคราะห์ เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลี เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะนโยบายและ ทิศทางของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศบนเส้นทางไปสู่การบูรณาการความร่วมมือ

ผลการศึกษาพบว่าพัฒนาการของความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาหรือ ความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างประเทศพิจารณาได้จากเหตุการณ์สำคัญ แนวคิด/ทฤษฎี ตัวแสดง หลัก และจุดเน้นในแต่ละช่วงเวลา ได้เป็น 3 ยุคหลัก

ยุคแรก ช่วงระหว่าง ค.ศ. 1950–1960 เกิดสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งผลจากสงครามทำให้ แต่ละประเทศไม่ว่าจะเป็นฝ่ายที่ชนะหรือฝ่ายที่แพ้สงครามล้วนต้องมีการฟื้นฟูบูรณะประเทศ จุดเน้น หลักในช่วงนี้คือ การพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Economic Development) และการลด/แก้ปัญหาความ ยากจน (Poverty Alleviation)

ยุคที่สอง ช่วงทศวรรษที่ 1960–1980 มีการจัดตั้งกลุ่มความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (The Development Assistance Group: DAG) ขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1961 ซึ่ง DAG ได้ตั้งคณะกรรมการความ ช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (The Development Assistance Committee: DAC) ขึ้น มีวัตถุประสงค์ หลักเกี่ยวกับการพิจารณาดำเนินการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา ต่อมาในช่วงปี ค.ศ. 1977 DAC ได้มีแถลงการณ์ในเรื่องความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Basic Human Needs) โดยระบุว่า ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะทดแทนได้ด้วยการเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนของแนวคิด/จุดเน้นจากเดิมการพัฒนาทางเศรษฐกิจไปสู่ จุดเน้นที่ความสำคัญของความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์

ยุคที่สาม ช่วงหลังทศวรรษที่ 1980 มีเหตุการณ์ที่สำคัญ ได้แก่ พิบัติภัยธรรมชาติ (Natural Disasters) การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) สงครามมนุษยธรรม (Humanitarian War) และ คำประกาศแห่งสหัสวรรษ (Millennium Declaration) จุดเน้นในช่วงนี้จึงเคลื่อนไปสู่ความช่วยเหลือ เพื่อเหตุฉุกเฉินและมนุษยธรรม (Emergency and Humanitarian Aid) นอกจากนี้ ปรากฏการณ์ สำคัญอีกประการที่เกิดขึ้นในช่วง ค.ศ. 1990 คือ การที่องค์กรเอกชนที่ไม่หวังผลกำไร (Non-governmental Organizations: NGOs) มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในเรื่องความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาและในเวทีต่างๆ ของความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา ยิ่งไป กว่านั้น การประกาศเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) เมื่อปี ค.ศ. 2000 ส่งผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมในเรื่องความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อ การพัฒนาจากทุกภาคส่วน

สำหรับการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลีภายใต้ กรอบ CIPP Model นั้น มีผลการศึกษาใน 4 ด้านดังนี้

การวิเคราะห์ด้านบริบทแวดล้อม (Context) พบว่า ทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลี มีการกำหนดแนวทาง/มีทิศทางการบริหารการดำเนินงาน ODA ตามแนวทาง Paris Declaration on

Aid Effectiveness เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ เกาหลีมีบทบาทนำในระดับภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ในขณะที่ประเทศไทยเองได้แสดงบทบาทที่แข็งขันในเวทีดังกล่าวในวาระต่างๆ เช่นกัน

การวิเคราะห์ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) พบว่า ทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลีต่างเป็นหน่วยงานกลางด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ ในขณะที่ (ร่าง) แผนยุทธศาสตร์บูรณาการ ODA ของไทย มีลักษณะรองรับทิศทางความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศอย่างชัดเจน ส่วนยุทธศาสตร์ ODA เกาหลี มีจุดเน้นในสาขาเป้าหมายความร่วมมือด้านต่างๆ โดยมีความพยายามอย่างต่อเนื่องที่จะปรับปรุงประสิทธิผลในการบริหารงาน ODA ผ่านการลดความยากจนและการพัฒนาที่ยั่งยืน

การวิเคราะห์ด้านกระบวนการ (Process) พบว่า KOICA และกรมความร่วมมือระหว่างประเทศในฐานะหน่วยงานกลางในการบริหารงาน ODA ต่างมีแนวทางการดำเนินงานที่มุ่งสู่ประสิทธิผลของการบริหารการดำเนินงานด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ทั้งแง่ประสิทธิผล ประสิทธิภาพ ความโปร่งใสและความพร้อมรับผิดของแผนงาน/โครงการความร่วมมือ แม้ในส่วนของกรมความร่วมมือฯ จะยังไม่อยู่ในระดับเดียวกับ KOICA ก็ตาม

การวิเคราะห์ด้านผลผลิต (Product) พบว่า KOICA มีความชัดเจนและเฉพาะเจาะจงอย่างยิ่งในการกำหนดประเทศเป้าหมายและสาขาความร่วมมือสำหรับประเทศคู่ร่วมมือ และมีการเน้นความโปร่งใสในการดำเนินงานอีกด้วย ส่วนกรมความร่วมมือฯ มีการกำหนด (ร่าง) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ อย่างไรก็ดี เมื่อเปรียบเทียบกับ KOICA ประเทศไทยยังไม่ถึงจุดที่จัดทำยุทธศาสตร์ ODA สำหรับประเทศเป้าหมายต่างๆ ในรายละเอียด

จากผลการศึกษาคั้งนี้ นำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ โดยข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ การบูรณาการความร่วมมือฯ ทั้งภาพรวม นโยบาย ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ การจัดตั้งกลไกประสานงาน/ติดตามงานความร่วมมือเพื่อพัฒนาของไทย การบูรณาการเชิงงบประมาณ และการถอดบทเรียนจากประสบการณ์ที่ผ่านมาในด้านต่างๆ อาทิ กระบวนการบริหารการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์ที่ได้รับจากแหล่งผู้ให้เดิม และสาขาความร่วมมือที่ประเทศไทยมีศักยภาพน่าจะเป็นจุดขายของความร่วมมือเพื่อพัฒนาของไทยในเชิงคุณภาพต่อไป ส่วนข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ได้แก่ การจัดตั้งหรือมอบหมายสถาบัน หน่วยงานหรือศูนย์ศึกษาเชิงวิชาการในประเด็นความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเพื่อช่วยในการวิเคราะห์ผลที่จะได้รับจากความร่วมมือเพื่อพัฒนากับประเทศต่างๆ ได้ครอบคลุมและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการกำหนดทิศทาง นโยบาย ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์รายประเทศ/รายสาขาได้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากประเทศไทยจะเดินหน้าด้วยยุทธศาสตร์ส่งเสริมศักยภาพด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการค้าการลงทุนของไทยและประเทศผู้รับผ่านความร่วมมือเพื่อพัฒนาที่ส่งเสริมการค้า (Partnership for Economic Cooperation/Aid for Trade)

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำการศึกษาในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความกรุณาและคำแนะนำที่มีคุณค่ายิ่งจากคณะอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสามท่าน คือ ศาสตราจารย์ ดร. พลภัทร บุราคม ศาสตราจารย์ ดร. สร้อยตระกูล อรรถมานะ และเอกอัครราชทูต ดร. สมเกียรติ อริยปรัชญา ในทุกด้าน ทั้งในด้านรูปแบบและโครงสร้างการศึกษา ทฤษฎีในการวิเคราะห์ ความรู้และข้อคิดเห็นในเนื้อหาสาระ ตลอดจนการตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องของการศึกษานี้ ทำให้การศึกษาในครั้งนี้มีความสมบูรณ์

ผู้ศึกษาใคร่ขอขอบพระคุณอธิบดีกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (นางสาวสุชาดา ไทยบรรเทา) รองอธิบดีกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (นายวิจิต ชิตวิมาน และนายสิงห์ทอง ลาภพิเศษพันธุ์) และผู้อำนวยการส่วนวางแผนและติดตามผลฯ (นายบรรจง อมรชีวิน) ที่ให้โอกาสผู้ศึกษาในการเข้าร่วมอบรมหลักสูตร นบท. 7 ในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณอย่างยิ่งต่อ เอกอัครราชทูต ธีรวัฒน์ ภูมิจิตร อดีตผู้อำนวยการสถาบันทေးวงศ์วิโรปการ และเจ้าหน้าที่สถาบันฯ ทุกท่าน สำหรับการวางแผนหลักสูตร นบท. ที่มีเอกลักษณ์และมีคุณค่าสูง ตลอดจนการดูแล เอาใจใส่ และเอื้ออาทรอย่างสม่ำเสมอตลอดหลักสูตร นอกจากนี้ ขอขอบคุณ นางสาวชุธิดา เปลี่ยนศรี เจ้าหน้าที่ส่วนวางแผนและติดตามผลฯ เป็นพิเศษที่ช่วยเหลือทั้งภารกิจงานในความรับผิดชอบและการจัดรูปแบบเอกสารการศึกษานี้

ผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารการศึกษานี้ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนด แนวนโยบาย ทิศทาง และการบริหารงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศและของประเทศไทยต่อไป

หทัยชนก ศิริวัฒนกุล
กรกฎาคม 2558

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการศึกษา	2
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
1.4 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา ระเบียบวิธีการศึกษา และ ข้อจำกัดของการศึกษา	2
1.5 ประโยชน์ของการศึกษา	3
1.6 นิยามศัพท์	3
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	4
2.1 แนวคิดทฤษฎี	4
2.2 การปรับใช้กรอบแนวคิดหลัก CIPP Model ผสมผสานกับกรอบแนวคิด ประสิทธิผลของความช่วยเหลือ (Aid effectiveness) เพื่อศึกษา เปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์ระหว่างสาธารณรัฐเกาหลีกับประเทศไทย	8
2.3 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	9
บทที่ 3 ผลการศึกษา	11
3.1 ผลการศึกษาวเคราะห์พัฒนาการภาพรวมความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ: ผลกระทบต่อกรอบความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย	11
3.2 การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลี	24
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	35
4.1 สรุปผลการศึกษา	35
4.2 ข้อเสนอแนะ	37
บรรณานุกรม	39
ภาคผนวก	42
ก แผนยุทธศาสตร์กระทรวงการต่างประเทศ (พ.ศ. 2558–2561)	43
ข ร่างแผนยุทธศาสตร์บูรณาการความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศไทย 4 ปี (พ.ศ. 2558–2561)	47
ประวัติผู้เขียน	53

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	สรุปกรอบแนวคิด: การเปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์ระหว่างสาธารณรัฐเกาหลีกับประเทศไทย (เน้นเชิงนโยบาย)	8
ตารางที่ 2	สรุปพัฒนาการของความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา (ODA)	14
ตารางที่ 3	ข้อมูล ODA ปี ค.ศ. 2003 (ประเทศไทยและประเทศสมาชิก OECD-DAC บางประเทศ)	20
ตารางที่ 4	สรุปพัฒนาการของกระบวนการบริหาร/ลักษณะความสัมพันธ์ของความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา (ODA)	23
ตารางที่ 5	สรุปผลกระทบต่อกรอบความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย	24
ตารางที่ 6	สรุปการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลีโดยใช้กรอบ CIPP Model	25

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ลักษณะความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศรูปแบบหนึ่งเพื่อที่คู่ร่วมมือจะร่วมแก้ปัญหาไปด้วยกัน เนื่องจากปัจจุบันรัฐมีความสัมพันธ์กับตัวแสดงต่างๆ ในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันแบบสลับซับซ้อน มีตัวแสดงที่หลากหลายนอกเหนือจากภาครัฐ เช่น องค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศต่างๆ องค์กรภาคประชาสังคมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ องค์กรความร่วมมือระดับภูมิภาคต่างๆ ฯลฯ ก้าวเข้ามา มีบทบาทในการตัดสินใจและการดำเนินการของรัฐในเรื่องต่างๆ รวมถึงบทบาทสำคัญในเรื่องความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา

จากสมัยที่สหรัฐอเมริกาได้ก่อตั้งโปรแกรมที่เรียกว่า Point Four เมื่อปี ค.ศ. 1951 ในการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ (Technical Assistance) จนถึงปัจจุบัน ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศมีพัฒนาการของจุดเน้นแนวทางความร่วมมือฯ ซึ่งเป็นที่มาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อทั้งกรอบ/ทิศทางความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย รวมถึงแนวนโยบายและกระบวนการบริหารการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ

การศึกษาในครั้งนี้ครอบคลุมการศึกษาวิเคราะห์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศในภาพรวม เน้นพัฒนาการ ทิศทาง แนวโน้ม โดยวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐเกาหลี และวิเคราะห์ผลกระทบต่อกรอบ/ทิศทางความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย ตลอดจนแนวนโยบายและทิศทางของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศบนเส้นทางไปสู่การบูรณาการความร่วมมือฯ

ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2558 ให้ยกเลิกพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ พ.ศ. 2547 และโอนอำนาจหน้าที่ ฯลฯ ให้กรมความร่วมมือระหว่างประเทศซึ่งจัดตั้งใหม่ภายใต้กระทรวงการต่างประเทศ นั้น ภารกิจของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศซึ่งสอดแทรกอยู่ในหลายประเด็นยุทธศาสตร์หลักของกระทรวงการต่างประเทศ จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ การวิเคราะห์พัฒนาการ ทิศทาง แนวโน้มของความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่มีผลกระทบต่อแนวนโยบาย ทิศทางและกระบวนการบริหารการดำเนินงานของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศจึงมีความเกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญต่อมิติด้านการต่างประเทศของไทย

1.2 คำถามการศึกษา (Research Question)

พัฒนาการ ทิศทาง และแนวโน้มของความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศส่งผลกระทบต่อแนวโน้ม ทิศทางและกระบวนการบริหารการดำเนินงานของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.3.1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศในภาพรวม โดยเน้นพัฒนาการ ทิศทาง แนวโน้ม และผลกระทบต่อกรอบความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย

1.3.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศในเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐเกาหลี

1.3.3 เพื่อเสนอแนะแนวโน้มนโยบายและทิศทางของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศบนเส้นทางไปสู่การบูรณาการความร่วมมือ

1.4 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา ระเบียบวิธีการศึกษา และข้อจำกัดของการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตการศึกษา

เน้นการศึกษาความร่วมมือทางวิชาการ (ไม่รวมเงินทุน) โดยมุ่งศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ และวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐเกาหลี

1.4.2 วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเป็นการศึกษาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยผู้ศึกษาจะใช้การศึกษาเอกสารเป็นหลัก (Documentary Research) ทั้งในระดับปฐมภูมิ (Primary Sources) อาทิ ข้อมูล/ข้อคิดเห็นจากการเข้าร่วมประชุม การร่วมจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ และระดับทุติยภูมิ (Secondary Sources) อาทิ เอกสารหรือบันทึกของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เอกสารยุทธศาสตร์/แผนการดำเนินงานต่างๆ ข้อมูลจากเอกสารวิชาการ ตลอดจนข้อมูลจากเว็บไซต์ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังประกอบด้วยการศึกษาอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Research) ด้วยในบางประเด็น

1.4.3 ข้อจำกัดของการศึกษา

เนื่องจากระยะเวลาในการศึกษามีจำกัด จึงไม่สามารถจะทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่ และการสัมภาษณ์ได้ การศึกษานี้จึงจะเน้นการศึกษาจากเอกสาร เว็บไซต์ และเก็บข้อมูลจากหน่วยงาน องค์กร เครือข่ายความร่วมมือ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมเป็นหลัก

นอกจากนี้ เนื่องจากประเด็นในการศึกษาอย่างครอบคลุมอาจไม่สามารถทำได้ในช่วงเวลาที่จำกัดมาก ดังนั้น การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงจะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นหลักที่มีนัยสำคัญเป็นหลัก

1.5 ประโยชน์ของการศึกษา

1.5.1 ผลการศึกษาวิเคราะห์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศในภาพรวม ในประเด็นพัฒนาการ ทิศทาง แนวโน้ม และผลกระทบต่อกรอบความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย

1.5.2 ผลการศึกษาวิเคราะห์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ ในเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐเกาหลี

1.5.3 ได้ข้อเสนอแนะนโยบายและทิศทางของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศบนเส้นทางไปสู่การบูรณาการความร่วมมือเพื่อการพัฒนา

1.6 นิยามศัพท์

ความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา (Official Development Assistance: ODA) หมายถึง ความช่วยเหลือที่มีให้แก่ประเทศต่างๆ ที่ปรากฏในรายชื่อประเทศกำลังพัฒนาผู้รับความช่วยเหลือของ Development Assistance Committee: DAC, Organization for Economic Co-operation and Development: OECD และองค์การพหุภาคีที่ดำเนินงานด้าน

การพัฒนาให้แก่ประเทศผู้รับ ซึ่งจะต้องเป็นความช่วยเหลือที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1) ให้โดยหน่วยงานภาครัฐต่างๆ รวมทั้งรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น หรือโดยหน่วยงานบริหารของรัฐ

2) มีการดำเนินการดังนี้

(1) มีวัตถุประสงค์หลักในการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสวัสดิการของประเทศกำลังพัฒนา

(2) มีลักษณะผ่อนปรน (concessional) และมีส่วนของการให้เปล่า (grant) ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 25 ของเงินช่วยเหลือทั้งหมด (คำนวณจากอัตราลดร้อยละ 10)¹

¹ การคำนวณนี้จะเป็นตัวตัดสินว่าเงินกู้เป็น ODA หรือไม่ หากเงินกู้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของ ODA จะต้องรายงานจำนวนรวมทั้งเป็น ODA ส่วนที่เป็นเงินให้เปล่า (grant) จะไม่นำมาหักออกจากมูลค่ารวมของเงินกู้เมื่อรายงาน ODA ต่อ DAC การรายงานให้แจ้งมูลค่าเป็นจำนวนเงิน (cash nominal basis) ยกเว้นกรณีที่ใช้มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV-National Present Value) เท่านั้น

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2 แบ่งโครงสร้างเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวางกรอบ เพื่ออธิบาย/วิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ 2 แนวคิดหลัก คือ 1) กรอบแนวคิดประสิทธิผลของความช่วยเหลือ ซึ่งมีที่มาจาก Paris Declaration on Aid Effectiveness และ 2) แนวคิด CIPP Model ของแดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam)

ส่วนที่ 2 การปรับใช้กรอบแนวคิดหลัก CIPP Model ของ แดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam) ผสมผสานกับกรอบแนวคิดประสิทธิผลของความช่วยเหลือ (Aid effectiveness) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์ระหว่างสาธารณรัฐเกาหลีกับประเทศไทยการปรับใช้กรอบแนวคิดหลัก CIPP Model

ส่วนที่ 3 การทบทวนวรรณกรรม จากงานวิจัยของผู้บริหารกรมความร่วมมือระหว่างประเทศในอดีต (กรมวิเทศสหการ/สำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ) ที่ผ่านมา 3 งานวิจัยที่สำคัญ

2.1 แนวคิดทฤษฎี

เพื่อวิเคราะห์วางกรอบในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งอาจพิจารณาได้กว้างๆ 2 กรอบแนวคิด ดังนี้

2.1.1 กรอบแนวคิดประสิทธิผลของความช่วยเหลือ (Aid effectiveness)

ได้แก่ Paris Declaration on Aid Effectiveness โดย OECD ซึ่งส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อทิศทางนโยบายความร่วมมือทางวิชาการ โดยกล่าวถึงจุดเน้นในเรื่องประสิทธิผลของการให้ความช่วยเหลือ (Aid Effectiveness)

การวัดถึงความสำเร็จของการให้ความช่วยเหลือนั้นว่าไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะความช่วยเหลือไม่ใช่ตัวแปรเดียวของการพัฒนา ในแต่ละปีมีการให้ความช่วยเหลือเป็นจำนวนมากแต่ก็ยังไม่พบว่า ความสำเร็จมีไม่มาก กรณีความสำเร็จตามผลการศึกษาของธนาคารโลกในบางช่วงได้ชี้ว่า ได้ช่วยลดความยากจนได้ในประเทศเกาหลีใต้และอินโดนีเซีย เป็นต้น ในขณะที่ยังมีประเทศจำนวนมากไม่ได้ประสบผลสำเร็จเลย อาทิ แทนซาเนีย ซูดาน ซาอีร์ โมซัมบิก ไนเจอร์ แซมเบีย และ เฮติ เป็นต้น

Organization for Economic Cooperation and Development: OECD ซึ่งเป็นองค์การของกลุ่มประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือต่างประเทศได้ออกปฏิญญาในเรื่องแนวทางปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 2005 (Paris Declaration on Aid Effectiveness) มุ่งเน้นพันธะผูกพันของการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership Commitments) โดยมีหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ประสิทธิผลของความช่วยเหลือ 5 ประการดังนี้ (OECD, 2005)

2.1.1.1 การแสดงถึงความเป็นเจ้าของ (Ownership)

ประเทศคู่ร่วมมือแสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำในการดำเนินนโยบายและกลยุทธ์ด้านการพัฒนา ตลอดจนการดำเนินการประสานงานความร่วมมือต่างๆ เพื่อการพัฒนา ทั้งนี้ ประเทศคู่ร่วมมือผู้กักพันตนที่จะดำเนินการที่สำคัญโดยสรุปดังนี้

- 1) ประเทศคู่ร่วมมือแสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำในการดำเนินกลยุทธ์ในการพัฒนาประเทศด้วยกระบวนการปรึกษาหารืออย่างกว้างขวาง
- 2) ประเทศคู่ร่วมมือแปลงกลยุทธ์ในการพัฒนาประเทศไปสู่โปรแกรมระดับปฏิบัติการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์
- 3) ประเทศคู่ร่วมมือต้องเป็นผู้นำในการประสานความร่วมมือด้านความช่วยเหลือในทุกระดับ ตลอดจนสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและภาคเอกชน
- 4) ประเทศผู้ให้ต้องให้การสนับสนุนในภาวะผู้นำของประเทศคู่ร่วมมือและช่วยในการเสริมสร้างสมรรถนะในการบริหารความช่วยเหลือ

2.1.1.2 การเป็นพันธมิตรร่วมกัน (Alignment)

ประเทศผู้ให้มีความมั่นใจในการสนับสนุนทั้งหมดอยู่บนกลยุทธ์ (แผนพัฒนาแห่งชาติ) สถาบันและกระบวนการในการพัฒนาของประเทศคู่ร่วมมือ ทั้งนี้ ประเทศผู้ให้ผู้กักพันตนที่จะดำเนินการให้สอดคล้องกับกลยุทธ์การพัฒนาของประเทศคู่ร่วมมือโดยสรุปดังนี้

- 1) ประเทศผู้ให้ผู้กักพันตนที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศคู่ร่วมมือโดยมีการให้ความช่วยเหลือที่สอดคล้องกับกลยุทธ์การพัฒนาประเทศของประเทศคู่ร่วมมือ โดยครอบคลุมถึงการหารือในเชิงนโยบายและการจัดทำโปรแกรมการพัฒนาร่วมกัน
- 2) ประเทศผู้ให้ผนึกกำลังกับประเทศคู่ร่วมมือเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบต่างๆ ในการพัฒนาประเทศของประเทศคู่ร่วมมือ
- 3) ประเทศคู่ร่วมมือผู้กักพันตนที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสมรรถนะด้านต่างๆ ในการพัฒนาประเทศด้วยความช่วยเหลือจากประเทศผู้ให้ทั้งหลาย
- 4) ประเทศคู่ร่วมมือทั้งประเทศผู้ให้และประเทศผู้รับต่างผู้กักพันตนที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสมรรถนะด้านการจัดการการเงินสาธารณะ
- 5) ประเทศคู่ร่วมมือทั้งประเทศผู้ให้และประเทศผู้รับต่างผู้กักพันตนที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบการจัดซื้อจัดจ้างของประเทศ
- 6) ประเทศผู้ให้จะสนับสนุนโปรแกรมความช่วยเหลือโดยการให้ความช่วยเหลือที่ปลอดจากเงื่อนไข (Untied aid) ให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากความช่วยเหลือที่ปลอดจากเงื่อนไขจะนำมาซึ่งประสิทธิผลของความช่วยเหลือที่สูงกว่าความช่วยเหลือที่มีเงื่อนไข

2.1.1.3 การประสานกลมกลืน (Harmonization)

การดำเนินการของประเทศผู้ให้ที่มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นด้วยความประสานกลมกลืน ความโปร่งใส และมีความตกลงร่วมกัน โดยสรุปดังนี้

- 1) ประเทศผู้ให้ผู้กักพันตนที่จะดำเนินการด้วยขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจนไม่ซับซ้อนในด้านต่างๆ ทั้งด้านการวางแผน การเงิน (ร่วมกับประเทศคู่ร่วมมือ) การติดตามและการประเมินผล

2) มีการแบ่งงานกันทำและร่วมมือกันระหว่างแหล่งผู้ให้ต่างๆ ในการกำหนดความช่วยเหลือให้แก่แต่ละประเทศ

3) มีแรงจูงใจในพฤติกรรมความร่วมมือของทั้งประเทศผู้ให้และคู่ร่วมมือ โดยการปฏิรูปและเสริมสร้างแรงจูงใจในกระบวนการดำเนินการ รวมถึง การสรรหา การประเมิน และการฝึกอบรมสำหรับการบริหารจัดการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการประสานกลมกลืน การเป็นพันธมิตร และผลลัพธ์ของการดำเนินการความช่วยเหลือ

4) มีการดำเนินการด้านความช่วยเหลือในประเทศที่มีความเปราะบาง (fragile states)

5) สนับสนุนแนวทางที่ประสานกลมกลืนเพื่อการดำเนินการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment-EIA) รวมถึงประเด็นเกี่ยวกับวาระระดับโลกด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาโลกร้อน และปัญหาด้านความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น

2.1.1.4 การบริหารที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ (Managing for results)

การบริหารจัดการทรัพยากรและปรับปรุงการตัดสินใจที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยสรุปดังนี้

1) ประเทศคู่ร่วมมือผูกพันตนที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งในการการบริหารทรัพยากรและการปรับปรุงในเรื่องของการตัดสินใจให้การทำงานเกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่มุ่งหวัง

2) ประเทศผู้ให้และประเทศคู่ร่วมมือร่วมกันผูกพันตนที่จะทำงานร่วมกันตามแนวทางการมีส่วนร่วม (participatory approach) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสมรรถนะของประเทศและการบริหารจัดการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์

2.1.1.5 ความพร้อมรับผิดชอบร่วมกัน (Mutual accountability)

ประเทศผู้ให้และประเทศคู่ร่วมมือต่างมีความพร้อมรับผิดชอบในการพัฒนาร่วมกัน

1) ลำดับความสำคัญหลักของประเทศผู้ให้และผู้รับ คือ การที่ต่างผูกพันตนที่จะมีความพร้อมรับผิดชอบ และความโปร่งใส ร่วมกันในการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนา ทั้งนี้เพื่อช่วยสร้างเสริมความเข้มแข็งการสนับสนุนของรัฐในเรื่องความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาและนโยบายแห่งชาติ

2) ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการความช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ

หลักการในเรื่องประสิทธิผลของการให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาที่ส่งผลให้ประเทศผู้ให้ทั้งหลายที่เป็นสมาชิก OECD รวมทั้งประเทศผู้ให้รายใหม่ (Emerging Donor) อย่างประเทศไทยหรือสาธารณรัฐเกาหลี ต้องรับเอาหลักการนี้มาปรับปรุงแนวทางการให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา (ODA) ของตนให้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น

2.1.2 แนวคิดการประเมินแบบซิปป์ (CIPP Model)

เป็นแนวคิดของแดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม (Daniel L. Stufflebeam) (Stufflebeam, 2003) แนวคิดหลักของ CIPP Model ประกอบด้วย 4 ส่วนหลักโดยสรุป ดังนี้ (ศักดิ์ชัย ภูเจริญ, 2558)

1) การประเมินด้านบริบทแวดล้อม (Context Evaluation: C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินโครงการ โดยประเมินความต้องการ ประเด็นปัญหา สิทธิพล โองาส ที่ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารในการระบุเป้าหมาย และลำดับความสำคัญ

2) การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation: I) เป็นการประเมินแนวทางเลือกต่างๆ แผนการดำเนินงาน แผนบุคลากร และงบประมาณสำหรับการประเมินความเป็นไปได้และการประเมิน cost-effectiveness ในการดำเนินการเพื่อบรรลุความประสงค์และเป้าหมาย

3) การประเมินด้านกระบวนการ (Process Evaluation: P) เป็นการประเมินการดำเนินการว่าเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ เพื่อช่วยบุคลากรในการดำเนินกิจกรรมและปรับแผนให้เหมาะสม/มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4) การประเมินด้านผลผลิต (Product Evaluation: P) เป็นการประเมินผลผลิตที่ได้ของโครงการว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่

นอกจากนี้ สตีฟเฟิลบีม ได้เสนอประเภทการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นการประเมิน ดังนี้

1) การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์โครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินงาน

2) การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structural Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยนำเข้าเพื่อนำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ

3) การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementation Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อใช้ในการพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการดำเนินงานที่วางไว้ และปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

4) การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decisions) อาทิ การตัดสินใจเพื่อใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาว่าสมควรยุติหรือขยายโครงการต่อไป

แนวทางการประเมิน CIPP Model นี้ เหมาะสำหรับการประเมินโปรแกรม (Stufflebeam and Shinkfield, 2007: 239) อย่างไรก็ตาม กรอบแนวคิด CIPP Model มีประโยชน์อย่างมากสำหรับปรับใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบการบริหาร/การดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐเกาหลีในการศึกษาครั้งนี้

ในการศึกษาครั้งนี้จะใช้แนวคิด CIPP Model นี้ ประกอบกับกรอบแนวคิดประสิทธิผลของความช่วยเหลือ (Aid effectiveness) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์พัฒนาการ ทิศทางแนวโน้มของความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ (ในเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐเกาหลี) และผลกระทบต่อแนวโน้มนโยบาย ทิศทางและกระบวนการบริหารการดำเนินงานของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศซึ่งอาจกว้างกว่าให้ครอบคลุมได้มากยิ่งขึ้น

2.2 การปรับใช้กรอบแนวคิดหลัก CIPP Model ผสมผสานกับกรอบแนวคิดประสิทธิผลของความช่วยเหลือ (Aid effectiveness) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์ระหว่างสาธารณรัฐเกาหลีกับประเทศไทย

ในการศึกษานี้จะดำเนินการศึกษาตามกรอบ CIPP Model ในการวิเคราะห์ ประกอบกับการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่องความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา ซึ่งแนวคิดหลักของปฏิญญา ณ กรุงปารีส เรื่องประสิทธิผลของการให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา (Paris Declaration on Aid Effectiveness) ข้างต้นน่าจะสามารถนำมาใช้ในการอธิบายและวิเคราะห์การศึกษานี้ได้ค่อนข้างครอบคลุม ดังนั้น ในการศึกษานี้จึงจะดำเนินการศึกษาตามกรอบ CIPP Model โดยอิง/ผสมผสานตามกรอบแนวทาง Paris Declaration on Aid Effectiveness เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ ดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สรุปรอบแนวคิด: การเปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์ระหว่างสาธารณรัฐเกาหลีกับประเทศไทย (เน้นเชิงนโยบาย)

ตัวแสดงในการวิเคราะห์ กรอบในการ วิเคราะห์ CIPP Model	ประเทศไทย	สาธารณรัฐเกาหลี
การวิเคราะห์ด้านบริบทแวดล้อม (Context)	<p>ข้อผูกพันในการบริหารจัดการ ODA ระดับโลก ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> - Paris Declaration on Aid Effectiveness - Busan Partnership for Effective Development Cooperation - Global Partnership for Effective Development Cooperation 	<p>ข้อผูกพันในการบริหารจัดการ ODA ระดับโลก ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> - Paris Declaration on Aid Effectiveness - Busan Partnership for Effective Development Cooperation - Global Partnership for Effective Development Cooperation
การวิเคราะห์ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)	<p>1. พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2558 จัดตั้งกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (มีที่มาจากการขยายและรองรับบทบาทของหน่วยงานสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาความร่วมมือเพื่อการพัฒนาความร่วมมืออย่างชอบธรรมในฐานะ</p>	<p>1. KOICA 's Country Partnership Strategy</p>

ตัวแสดงในการวิเคราะห์ กรอบในการ วิเคราะห์ CIPP Model	ประเทศไทย	สาธารณรัฐเกาหลี
	หน่วยงานที่มีสถานะทางนิติบุคคล) 2. แผนยุทธศาสตร์บูรณาการ ODA ของไทย พ.ศ. 2558–2561 (ร่าง)	
การวิเคราะห์ด้านกระบวนการ (Process)	1. ความสอดคล้องของการดำเนินงานตามข้อผูกพันในการบริหารจัดการ ODA ระดับโลก กับยุทธศาสตร์ ODA ระดับประเทศ	1. ความสอดคล้องของการดำเนินงานตามข้อผูกพันในการบริหารจัดการ ODA ระดับโลก กับยุทธศาสตร์ ODA ระดับประเทศ
การวิเคราะห์ด้านผลผลิต (Product)	1. การวิเคราะห์รายประเด็นยุทธศาสตร์ ODA ของไทย 2. การวิเคราะห์ KPI ของ TICA	1. การวิเคราะห์รายประเด็นยุทธศาสตร์ ODA ของ KOICA 2. การวิเคราะห์ KPI ของ KOICA

2.3 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ได้ทบทวนวรรณกรรมการศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการแก่ต่างประเทศของประเทศไทยจากงานวิจัยของผู้บริหารกรมความร่วมมือระหว่างประเทศในอดีต (กรมวิเทศสหการ/สำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ) ที่ผ่านมา 3 งานวิจัยที่สำคัญ ดังนี้

2.3.1 งานวิจัยของ พิเชต สุนทรพิพิธ (2535) ในเรื่อง “การให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการแก่ต่างประเทศของประเทศไทยกับความมั่นคงของชาติ” เป็นงานวิจัยในลำดับต้นๆ ที่เน้นประเด็นการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศของประเทศไทย งานวิจัยฉบับนี้ปูพื้นฐานความเป็นมาของการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการแก่ต่างประเทศของประเทศไทยว่าเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2497 เมื่อประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกแผนโคลัมโบ (Colombo Plan) ซึ่งในระยะแรกมีลักษณะการให้ความร่วมมือแก่ประเทศสมาชิกแผนโคลัมโบโดยประเทศไทยรับเป็นผู้จัดรายการการดูงาน การฝึกอบรม การศึกษาให้แก่ผู้รับทุนจากประเทศสมาชิกดังกล่าวและร่วมออกค่าใช้จ่ายบางส่วนสมทบกับเงินสนับสนุนจากแหล่งผู้ให้ทุน ในปี พ.ศ. 2527 ประเทศไทยเริ่มให้ความช่วยเหลือในลักษณะทุนรัฐบาลไทยโดยใช้งบประมาณของประเทศไทยทั้งหมด และต่อมาได้ขยายการให้ความช่วยเหลือออกไปยังประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกแผนโคลัมโบ เช่น ประเทศในแถบแอฟริกาและแปซิฟิก

ประเด็นสำคัญประการหนึ่งในงานวิจัยของพิเชต สุนทรพิพิธ ดังกล่าวอยู่ที่ว่า ความเป็นมาของการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการแก่ต่างประเทศของประเทศไทยนั้น เป็นผลมาจากแรงผลักดันทางด้านนโยบายต่างประเทศเป็นหลัก ประกอบกับศักยภาพทางเศรษฐกิจ และวิชาการของประเทศไทยที่ได้พัฒนาขึ้นมาถึงระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นระดับที่สามารถใช้เป็นตัวเชื่อม (Bridging Gap) ระหว่างการพัฒนาระดับที่พัฒนามากกับระดับที่พัฒนาน้อยที่สุดได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยยังคงเป็นทั้งผู้ให้ความช่วยเหลือและในขณะเดียวกันก็ยังคงรับความช่วยเหลือในบางระดับเช่นในปัจจุบัน

2.3.2 งานวิจัยของ อภินันท์ ภัทรธยานนท์ (2548) ในเรื่อง “การให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแก่ต่างประเทศของไทย” งานวิจัยฉบับนี้ชี้ให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนบทบาทของประเทศไทย ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการกดดันจากชุมชนระหว่างประเทศทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม โดยระบุว่า จากผลการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงกว่าสิบปีที่ผ่านมา ประเทศไทยถูกคาดหวังและถูกผลักดัน ภาระหน้าที่จากชุมชนระหว่างประเทศในบทบาทผู้ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่ประเทศกำลังพัฒนาในอนุภูมิภาคและประเทศเพื่อนบ้าน ปัจจุบันประเทศไทย จึงอยู่ในช่วงการปรับเปลี่ยนบทบาทจากประเทศผู้รับความช่วยเหลือ (recipient country) ไปเป็น ประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือ (donor country) ซึ่งผลการศึกษาโดยสรุปพบว่า ประเทศไทยยังขาด การประสานเชื่อมโยงและสอดคล้องระหว่างนโยบายการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศกับนโยบายอื่น เนื่องจากส่วนราชการต่างๆ สามารถให้กิจกรรมในการให้ความช่วยเหลือได้เอง ทำให้เกิดความซ้ำซ้อน และสับสนแก่ประเทศผู้รับ ดังนั้น จึงเสนอให้มีหน่วยงานกลางในการประสานทั้งนโยบาย แผนงาน และงบประมาณ ซึ่งประเด็นปัญหานี้เองเกิดขึ้นทั้งในด้านงานให้ความช่วยเหลือและงานรับความช่วยเหลือ

2.3.3 งานวิจัยของ เปี่ยมศักดิ์ มลิณฑจินดา (2549) เรื่อง “ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ: กรณีศึกษาประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ชี้ให้เห็นปัญหา เดียวกับที่งานวิจัยของ อภินันท์ ภัทรธยานนท์ (2548) ได้ระบุไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นปัญหา ขาดการประสานเชื่อมโยงและสอดคล้องระหว่างนโยบายการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศกับ นโยบายอื่น และการขาดการจัดทำยุทธศาสตร์การให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศแบบองค์รวม ซึ่ง เป็นการตอกย้ำถึงสิ่งที่ประเทศไทยจำต้องเร่งปรับปรุงเพื่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานในเรื่อง ODA ต่อไป

บทที่ 3 ผลการศึกษา

บทนี้เป็นการวิเคราะห์ผลการศึกษาวเคราะห์พัฒนาการภาพรวมความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศและผลกระทบที่มีต่อกรอบความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย ตลอดจนการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลี

3.1 ผลการศึกษาวเคราะห์พัฒนาการภาพรวมความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ: ผลกระทบต่อกรอบความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย

3.1.1 พัฒนาการของความช่วยเหลือจากต่างประเทศ (Foreign Aid/Official Development Assistance: ODA)

พัฒนาการของความช่วยเหลือจากต่างประเทศอาจแบ่งได้เป็น 3 ยุค โดยยุคแรกของ ODA เป็นยุคที่สหรัฐอเมริกาเป็นตัวแสดงหลักในฐานะผู้ริเริ่มในการให้ความช่วยเหลือและเป็นประเทศผู้ให้รายสำคัญภายใต้แผนการมาร์แชล (Marshall Plan) ยุคที่สองเป็นยุคของการก่อตั้ง The Development Assistance Group (DAG) /Development Assistance Committee (DAC) และ OECD Development Department และยุคที่สาม เป็นพัฒนาการของความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาหลังจากช่วงทศวรรษที่ 1980 ซึ่งมีการเปลี่ยนขั้วแหล่งผู้ให้หลักจากทวีปเอเชียไปสู่ทวีปแอฟริกา

3.1.1.1 ยุคแรกของ ODA: สหรัฐอเมริกาในฐานะผู้ก่อตั้ง

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ประเทศพัฒนาแล้วได้ริเริ่มในการให้ความช่วยเหลือ (Foreign Aid) แก่ประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการขจัดความยากจน (poverty alleviation) ในขณะเดียวกันการให้ความช่วยเหลือ (Foreign Aid) ก็ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือสำคัญของประเทศตะวันตกในการป้องกันการแผ่ขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ของประเทศรัสเซียไปด้วย และยังให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศพัฒนาด้วยกันในยุโรปตะวันตกภายใต้แผนการมาร์แชล (Marshall Plan) ในการฟื้นฟูประเทศเหล่านี้ภายหลังสงครามโลก ซึ่งสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศผู้ให้รายสำคัญ (World Bank, 1985: 94.)

สหรัฐอเมริกาได้ก่อตั้งโปรแกรมที่เรียกว่า ประเด็นที่สี่ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า Point Four ในปี ค.ศ. 1951 (พ.ศ. 2494) ในการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ (Technical Assistance) รวมทั้งเป็นครั้งแรกที่มีการจัดตั้งกองทุนกู้ยืมเพื่อการพัฒนา (Development Loan Fund) ในการดำเนินโครงการและแผนงานต่างๆ ในประเทศโลกที่สาม

กล่าวได้ว่าในช่วง 20 ปีแรกนับจากทศวรรษที่ 1950 (พ.ศ. 2493) สหรัฐอเมริกาคือผู้ให้ (Donor) รายใหญ่ที่สุดนับได้ถึงร้อยละ 60 ของความช่วยเหลือทวิภาคีของโลกผ่านสำนักงาน United States Agency for International Development: USAID แต่ต่อมาจนถึง

ปี ค.ศ. 1999 (พ.ศ. 2542) สัดส่วนลดลงมาเหลือเพียงร้อยละ 13 ต่อมาในช่วงทศวรรษที่ 1980 ญี่ปุ่น ได้กลายมาเป็นประเทศผู้ให้รายใหญ่สุดนำหน้าสหรัฐอเมริกา

3.1.1.2 การก่อตั้ง The Development Assistance Group (DAG) /Development Assistance Committee (DAC) และ OECD Development Department

บรรดาแหล่งผู้ให้ได้จัดตั้งกลุ่มความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา The Development Assistance Group (DAG) ขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1961 (พ.ศ. 2504) โดยมีที่มาจากระบวนการประชุมของ OEEC Special Economic เมื่อวันที่ 13 มกราคม ค.ศ. 1961 ประเทศผู้ก่อตั้ง ได้แก่ เบลเยียม แคนาดา ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี โปรตุเกส สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และสหภาพเศรษฐกิจยุโรป (Commission of the European Economic Community) ต่อมารัฐบาลญี่ปุ่นก็ได้รับเชิญให้เข้าร่วมเกือบจะในเวลาเดียวกัน รวมทั้งประเทศเนเธอร์แลนด์ก็ได้เข้าร่วม DAG ในเดือนกรกฎาคม ปี ค.ศ. 1961 (Führer, 1996: 8)

ในปี ค.ศ. 1969 (พ.ศ. 2512) DAC นำเสนอแนวคิดความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา (Official Development Assistance: ODA) ในฐานะร้อยละของมูลค่ารายได้ประชาชาติ (ODA as a percentage of GNP) ซึ่งเป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นว่าแหล่งผู้ให้ความตั้งใจจริงและทุ่มเทกับการให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อพัฒนามากน้อยเพียงใด โดยการคิดร้อยละที่ให้ความช่วยเหลือเปรียบเทียบกับมูลค่ารายได้ประชาชาติซึ่งถือว่าเป็นรายได้ของประเทศ/แหล่งผู้ให้นั้นๆ ในการนี้ DAC ได้ให้ความหมายว่า ODA หมายถึง การให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักในการสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศกำลังพัฒนาและความหมายทางการเงินของ ODA หมายถึง เงินช่วยเหลือที่มีลักษณะผ่อนปรน (intended to be concessional in character) ซึ่งต่อมาในปี ค.ศ. 1972 (พ.ศ. 2515) DAC ได้ให้ความหมาย ODA อย่างละเอียดชัดเจนมากขึ้นและเป็นความหมายที่ยังใช้มาจนถึงปัจจุบัน (Führer, 1996: 21–24; OECD, 2007) โดยระบุว่า ODA หมายถึงความช่วยเหลือที่มีให้แก่ประเทศต่างๆ ที่ปรากฏในรายชื่อประเทศกำลังพัฒนาผู้รับความช่วยเหลือของ DAC และองค์การพหุภาคีที่ดำเนินงานด้านการพัฒนาให้แก่ประเทศ

ในช่วงปี ค.ศ. 1977 (พ.ศ. 2520) DAC ได้มีแถลงการณ์ในเรื่องความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Basic Human Needs) “ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาสำหรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและบรรลุเป้าหมายความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Statement on Development Cooperation for Economic Growth and Meeting Basic Human Needs) ” โดยระบุว่า ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะทดแทนได้ด้วย การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่เป็นสิ่งที่เป็นสาระสำคัญของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Führer, 1996: 30) แถลงการณ์นี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงจุดเน้นที่ความสำคัญของความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ และแสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนของจุดเน้นที่เดิมมุ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Economic Development) และการลด/การแก้ปัญหาความยากจน (Poverty Alleviation) มาเป็นการเน้นที่ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์มากยิ่งขึ้น

3.1.1.3 พัฒนาการ ODA หลังจากช่วงทศวรรษที่ 1980: การเปลี่ยนขั้วแหล่งผู้ให้หลักจากทวีภาคีไปสู่พหุภาคี

ความเชื่อมั่นและความหวังว่าความช่วยเหลือจากต่างประเทศ (Foreign Aid) จะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายนั้นได้ลดลงมาตามลำดับความสำเร็จของแผนการมาร์แชลในยุโรปไม่ได้เป็นสิ่งที่ยืนยันว่า แผนการให้ความช่วยเหลือรูปแบบเดียวกันในประเทศยากจนจะประสบความสำเร็จไปด้วย ประเทศโลกที่สามหรือประเทศกำลังพัฒนาไม่ได้ขาดแคลนแต่เพียงเงินทุนตามที่คิดกันว่าเพียงแค้ให้ทุนเข้าไปก็จะทำให้ประเทศขับเคลื่อน แต่ยังต้องการปัจจัยเบื้องต้นในการพัฒนาอีกมาก ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การศึกษา ทักษะฝีมือ ระบบราชการที่มีสมรรถนะ รัฐบาลที่มีเสถียรภาพ และ การสร้างผู้ประกอบการให้มีประสิทธิภาพอีกด้วย (Lairson and Skidmore, 2003: 314.)

ในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 ปริมาณมูลค่า ODA ในภาพรวมลดลงอย่างมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของปริมาณมูลค่าความช่วยเหลือที่เปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เน้นความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และยุคที่สองที่เน้นเรื่องความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ไปที่ความช่วยเหลือเพื่อเหตุฉุกเฉินและมนุษยธรรม (emergency and humanitarian aid) มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อสภาวะภัยพิบัติต่างๆ ของโลก ในขณะที่มูลค่าความช่วยเหลือเพื่อพัฒนาลดลง แต่มูลค่าความช่วยเหลือเพื่อภัยพิบัติและมนุษยธรรมในช่วงทศวรรษที่ 1990 กลับสูงกว่าเดิมถึง 2 เท่าและ 4 เท่าตามลำดับ (Riddell, 2007: 38) สาเหตุหลัก 2 ประการของการเปลี่ยนแปลงนี้ ได้แก่ การที่ประชาชนจำนวนมากได้รับผลกระทบจากปัญหาพิบัติภัยทางธรรมชาติ (natural disasters) และการที่ประชาชนได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งภายในประเทศในช่วงหลังสงครามเย็นเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเป็นที่มาของคำว่า “สงครามมนุษยธรรม (humanitarian war)” ในการนี้ ทั้งแหล่งผู้ให้และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างก็ต้องปรับตัวให้รับกับบทบาทใหม่ในด้านความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในโลกปัจจุบันที่มีความซับซ้อนมากขึ้น

ปรากฏการณ์สำคัญอีกประการที่เกิดขึ้นในช่วง 1990 คือ การที่องค์กรเอกชนที่ไม่หวังผลกำไร (Non-governmental Organizations: NGOs) มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในเรื่องความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา ทั้งนี้ NGOs มีบทบาทอย่างมากทั้งในส่วนของกิจกรรมความร่วมมือด้านความช่วยเหลือเพื่อเหตุฉุกเฉินและกิจกรรมเพื่อการพัฒนา (emergency and development activities) ในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 เงินช่วยเหลือจากทั้งส่วนบุคคลและมูลนิธิให้แก่ NGOs สูงถึง 10 พันล้านเหรียญ และในปี ค.ศ. 2004 NGOs มีส่วนในเงินช่วยเหลือถึงประมาณ 23 พันล้านเหรียญ ซึ่งนับเป็นกว่าร้อยละ 30 ของมูลค่า ODA ทั้งหมด ยิ่งกว่านั้น จากเหตุพิบัติภัยสึนามิเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม ปี ค.ศ. 2004 ส่งผลให้มูลค่าความช่วยเหลือของภาคเอกชนทั้งหมดในปี ค.ศ. 2005 สูงถึงกว่า 30 พันล้านเหรียญ (Riddell, 2007: 48)

ในปี ค.ศ. 2000 มีการประกาศเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) คือเป้าหมายแห่งการนำประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคนและลดช่องว่างของการพัฒนา MDGs เป็นผลมาจากการประชุมสุดยอดแห่งสหัสวรรษ (Millennium Summit) ขององค์การสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2543 (ค.ศ. 2000) ซึ่งผู้นำของประเทศ

สมาชิกสหประชาชาติ 189 ประเทศได้ให้ปฏิญญาที่จะปฏิบัติให้บรรลุตามเป้าหมายดังกล่าวภายในระยะเวลา 15 ปี คือ นับจากปี พ.ศ. 2543 ไปจนถึงปี พ.ศ. 2558 ต่อมาผู้นำโลก 191 รัฐสมาชิกได้ยอมรับข้อผูกมัดตามคำประกาศแห่งสหประชาชาติดังกล่าว ในการนี้ อาจพิจารณาพัฒนาการของความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาจากเหตุการณ์สำคัญ แนวคิด/ทฤษฎี ตัวแสดงหลัก และจุดเน้นในแต่ละช่วงเวลาได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปพัฒนาการของความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา (ODA)

ช่วงเวลา	เหตุการณ์สำคัญ	แนวคิด/ทฤษฎี	ตัวแสดงหลัก (Main Actors)	จุดเน้น (Focus Areas)
ยุคแรก (1950–1960)	สงครามโลกครั้งที่สอง	<ul style="list-style-type: none"> แนวคิดทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ 5 ขั้นตอน (The Stages of Economic Growth Theory) ของรอสโทว์ (Rostow's) ODA ในฐานะที่เป็นเครื่องมือนโยบายต่างประเทศ (ODA as an instrument of foreign policy) 	<ul style="list-style-type: none"> US → USAID IDA (World Bank) 	<ul style="list-style-type: none"> การพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Economic Development) การลด/แก้ปัญหาความยากจน (Poverty Alleviation)
ช่วงทศวรรษที่ 1960s–1980s: ก่อตั้ง OECD/DAC	การก่อตั้ง OECD/DAC	Official Development Assistance (ODA)	<ul style="list-style-type: none"> OECD/DAC UN/UNDP 	ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Basic Human Needs)
ยุคหลัง ทศวรรษที่ 1980s	<ul style="list-style-type: none"> พิบัติภัยธรรมชาติ (Natural Disasters) เช่น แผ่นดินไหว สึนามิ (Tsunami) การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) สงครามมนุษยธรรม (Humanitarian War) คำประกาศแห่งสหประชาชาติ (Millennium Declaration) 	<p>ประชาธิปไตย (Democracy)</p> <p style="text-align: center;">↓</p> <p>การมีส่วนร่วม (participation)</p>	<p>NGOs/INGOs</p> <p style="text-align: center;">↓</p> <p>CSOs</p>	ความช่วยเหลือเพื่อเหตุฉุกเฉินและมนุษยธรรม (Emergency and Humanitarian Aid)

ตารางที่ 2 แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาโดยพิจารณาจากเหตุการณ์สำคัญ แนวคิด/ทฤษฎี ตัวแสดงหลัก และจุดเน้นในแต่ละช่วงเวลา โดยพิจารณาได้เป็น 3 ยุค ยุคแรก ช่วงระหว่าง ค.ศ. 1950–1960 เกิดสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งผลจากสงครามทำให้แต่ละประเทศไม่ว่าจะเป็นฝ่ายที่ชนะหรือฝ่ายที่แพ้สงครามล้วนต้องมีการฟื้นฟูบูรณะประเทศทั้งสิ้น จุดเน้นหลักในช่วงนี้ก็คือ การพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Economic Development) และการลด/แก้ปัญหาความยากจน (Poverty Alleviation) ยุคที่สอง ช่วงทศวรรษที่ 1960–1980 มีการจัดตั้งกลุ่มความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (The Development Assistance Group: DAG) ขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1961 ซึ่ง DAG ได้ตั้งคณะกรรมการความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (The Development Assistance Committee: DAC) ขึ้นอันเป็นผลจากมติที่ประชุมระดับรัฐมนตรีของ OECD เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม ค.ศ. 1961 มีวัตถุประสงค์หลักโดยสรุปเกี่ยวกับการพิจารณาดำเนินการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา ในปี ค.ศ. 1969 DAC ได้ให้ความหมายว่า Official Development Assistance: ODA ว่า หมายถึง การให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักในการสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งจากการพัฒนาความหมายดังกล่าว ต่อมาในช่วงปี ค.ศ. 1977 DAC ได้มีแถลงการณ์ในเรื่องความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Basic Human Needs) โดยระบุว่า ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะทดแทนได้ด้วยการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่เป็นสิ่งที่เป็นสาระสำคัญของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Führer, 1996: 30) แถลงการณ์นี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการเคลื่อนของแนวคิด/จุดเน้นจากเดิมการพัฒนาทางเศรษฐกิจไปสู่จุดเน้นที่ความสำคัญของความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์

ยุคที่สาม ช่วงหลังทศวรรษที่ 1980 มีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นหลากหลายที่สำคัญ ได้แก่ พับติภัยธรรมชาติ (Natural Disasters) เช่น แผ่นดินไหว พับติภัยสึนามิ (Tsunami) การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) สงครามมนุษยธรรม (Humanitarian War) และคำประกาศแห่งสหัสวรรษ (Millennium Declaration) จุดเน้นในช่วงนี้จึงเคลื่อนไปสู่ความช่วยเหลือเพื่อเหตุฉุกเฉินและมนุษยธรรม (Emergency and Humanitarian Aid) เพื่อตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับโลก นอกจากนี้ ปรากฏการณ์สำคัญอีกประการที่เกิดขึ้นในช่วง ค.ศ. 1990 ก็คือ การที่องค์กรเอกชนที่ไม่หวังผลกำไร (Non-governmental Organizations: NGOs) มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในเรื่องความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาและในเวทีต่างๆ ของความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา ยิ่งไปกว่านั้น การประกาศเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) เมื่อปี ค.ศ. 2000 ส่งผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมในเรื่องความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาจากทุกภาคส่วน ทั้งนี้ ตารางสรุปพัฒนาการข้างต้นจึงแสดงให้เห็นภาพของการเคลื่อนของแนวคิดและจุดเน้นของความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาในแต่ละช่วงเวลาว่ามีลักษณะความเป็นพลวัตและมีลักษณะที่ตอบสนองหรือมีปฏิริยาโต้ตอบต่อสภาวะเหตุการณ์/สิ่งแวดล้อมโลก

3.1.1.4 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับ ODA

ความช่วยเหลือจากต่างประเทศ (Foreign Aid) ถูกอ้างถึงในชื่อที่หลากหลาย เช่น ความช่วยเหลือ (aid) ความช่วยเหลือจากต่างประเทศ (foreign assistance) ความ

ช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ (economic aid) ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (development aid, development assistance) ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา (development cooperation) และความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (economic cooperation) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันศัพท์ที่ใช้กันเป็นที่แพร่หลายและเป็นทางการ คือ “ความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา (Official Development Assistance: ODA)” ซึ่งคณะกรรมการความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (Development Assistance Committee: DAC) จะเป็นผู้ชี้ขาดว่าความช่วยเหลือใดเป็น ODA (OECD, 2009)

หลักในการพิจารณาความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาโดยคณะกรรมการความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (Development Assistance Committee: DAC)² มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสวัสดิการเป็นหลักเกณฑ์แรกที่ใช้ตัดสินว่าความช่วยเหลือนั้นเป็นความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาหรือไม่ ในการวิเคราะห์ขั้นสุดท้ายมักจะถือเอาความมุ่งหมาย (intention) เป็นหลัก แต่เพื่อที่จะลดการตีความหลากหลายของแต่ละปัจเจกบุคคลและเพื่อให้การรายงานนั้นมีความใกล้เคียงกัน สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้

สมาชิกได้ทำความตกลงร่วมกันว่าความช่วยเหลือที่ไม่เข้าข่ายความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา (ODA) ได้แก่ ความช่วยเหลือทางการทหาร ยกเว้นค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกิดจากการใช้กำลังทหารของประเทศผู้ให้เข้าไปช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรมหรือช่วยในการพัฒนาจะนับเป็น ODA การใช้กำลังทหารเพื่อรักษาความสงบไม่นับเป็น ODA แต่ถ้าเป็นค่าใช้จ่ายทวิภาคีสหุติ (net bilateral costs) ที่ประเทศผู้ให้ใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ เพื่อความสงบที่ดำเนินการโดย หรือได้รับความเห็นชอบจากองค์การสหประชาชาติ ได้แก่ สิทธิมนุษยชน การติดตามการเลือกตั้ง การฟื้นฟูกำลังทหารและสาธารณูปโภคนับเป็น ODA ด้วย การให้ความช่วยเหลือผู้ลี้ภัยในประเทศกำลังพัฒนาจัดเป็น ODA การวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมกับปัญหาต่างๆ ในประเทศกำลังพัฒนาจัดเป็น ODA ได้แก่ การวิจัยเกี่ยวกับโรคในเขตร้อน และการพัฒนาพืชผลที่เหมาะสมกับสภาพของประเทศกำลังพัฒนา

3.1.2 แนวโน้มความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาจากต่างประเทศ (Official Development Assistance: ODA)

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ปัจจุบัน มีปรากฏการณ์หลากหลายเกิดขึ้น ซึ่งส่งผลต่อแนวโน้มความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา (ODA) ปรากฏการณ์สำคัญบางประการที่นำมาพิจารณาในการศึกษาครั้งนี้ มี 4 ประการ ดังนี้

3.1.2.1 เป้าหมายการให้ความช่วยเหลือ ODA ถึง 0.7% ของ GNP

ในการประชุม Monterrey Financing for Development เมื่อปี ค.ศ. 2002 (พ.ศ. 2545) ผู้นำประเทศต่างๆ ได้ให้คำมั่นว่าจะพยายามให้ความช่วยเหลือ ODA บรรลุถึงเป้าหมายร้อยละ 0.7 ของมูลค่าผลผลิตมวลรวมประชาชาติ (GNP) ของประเทศตน ซึ่งคิดเป็นมูลค่าประมาณเกือบ 200 พันล้านเหรียญสหรัฐในแต่ละปี (UNDP, 2009, MDG section)

² OECD-Fact Sheet. [IS_IT_ODA?](http://www.oecd.org/dac/stats/dac/directives) [Online]. May 2007. Available from: www.oecd.org/dac/stats/dac/directives.

มูลค่า ODA ร้อยละ 0.7 ของ GNI ของประเทศที่ร่ำรวยในโลกจะให้ทรัพยากรที่เพียงพอแก่ประเทศกำลังพัฒนาในการดำเนินการพัฒนาประเทศให้ถึงเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ตามสัญญาที่ผูกพันไว้ในคราวประชุมสุดยอดของประเทศสมาชิกสหประชาชาติเมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 2000 (พ.ศ. 2543)³

คำมั่นดังกล่าวผ่านมาแล้วระยะเวลาหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่ก็ยังไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้

ข้อมูลจาก OECD ชี้ว่า ปริมาณมูลค่า ODA ที่ประเทศพัฒนาแล้วให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาในช่วงปี ค.ศ. 2008 (พ.ศ. 2551) มีเพียง 5 ประเทศเท่านั้น ได้แก่ สวีเดน ลักเซมเบิร์ก นอร์เวย์ เดนมาร์ก และเนเธอร์แลนด์ ที่สามารถดำเนินการบรรลุเป้าหมายที่ผูกพันให้คำมั่นได้ในคราวที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ ที่ 2626 (XXV) เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 1970 (พ.ศ. 2513) และในปี ค.ศ. 2014 เหลือเพียง 4 ประเทศ ได้แก่ เดนมาร์ก ลักเซมเบิร์ก นอร์เวย์ และเนเธอร์แลนด์ (OECD, 2014) โดยเป็นปีแรกนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1974 ที่ปริมาณมูลค่า ODA ที่เนเธอร์แลนด์ให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าร้อยละ 0.7 ของ GNI⁴ โดยเฉลี่ยแล้วประเทศส่วนใหญ่จะให้ ODA อยู่ในช่วงประมาณร้อยละ 0.2–0.4 ของ GNI ซึ่งเป็นการยืนยันด้วยข้อมูลเชิงปริมาณที่ชัดเจนว่า ประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่ก็ยังไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวตามที่ได้ให้คำมั่นได้ ผลที่ตามมาก็คือ เมื่อตัวนำเข้า (input) ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาประเทศต่างๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่คาดไว้จึงเป็นไปได้ยาก สิ่งที่จะนำมาเป็นตัวช่วยได้ในกรณีนี้ก็น่าจะเป็นทางเลือกการบริหารที่มีประสิทธิภาพซึ่งรวมถึงการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นการเสริมตัวช่วยในเชิงคุณภาพนั่นเอง

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ที่ทวีความสำคัญขึ้นในปัจจุบันสิ่งหนึ่ง คือ ความสำคัญขององค์การระหว่างประเทศอย่างเช่น องค์การสหประชาชาติ และ OECD โดยไม่ว่าจะมีการปฏิบัติให้เป็นไปตามคำมั่นที่ให้ไว้มากน้อยประการใด แต่ก็มีหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการมีการดำเนินการและการติดตามการดำเนินการของประเทศสมาชิกสหประชาชาติให้เป็นไปตามเป้าหมายคำมั่นที่ผูกพันไว้ตามมติของที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติดังกล่าว

³ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ) เป็นผู้แทนประเทศไทยเข้าร่วมประชุมดังกล่าว โดยได้มีการแถลงอย่างเป็นทางการของประเทศสมาชิกสหประชาชาติจำนวน 191 ประเทศเพื่อยอมรับข้อผูกมัดตามคำประกาศสหัสวรรษ (Millennium Declaration) ว่าประเทศสมาชิกสหประชาชาติและองค์การระหว่างประเทศต่างเห็นพ้องให้มีการติดตามผลการพัฒนาตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) เพื่อประมวลเป้าหมายการพัฒนาที่ระบุอยู่ในคำประกาศสหัสวรรษให้เป็นหมวดหมู่ชัดเจน มีการกำหนดขอบเขตเวลาและตัวชี้วัด เพื่อประเมินเป้าหมายการพัฒนาดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม

⁴ แหล่งผู้ให้รายใหญ่ที่สุดในเชิงมูลค่า 5 อันดับแรก ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร เยอรมนี ญี่ปุ่นและฝรั่งเศส (OECD, 2014)

3.1.2.2 การก้าวขึ้นเป็นแหล่งผู้ให้รายใหม่ของประเทศ Middle-income countries

รายงานการวิจัยของ Institute of Development Studies (ODI) (Maxwell and Robinson, 2006: 9) ระบุว่า ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1999–2004 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลังจากการเกิดพิบัติภัยสึนามิในปี ค.ศ. 2001 (พ.ศ. 2544) มูลค่าความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการ เพื่อการพัฒนาที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่ม Development Assistance Committee: DAC ของ OECD ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศในแถบเอเชียให้ในรูปแบบความช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรม (humanitarian aid) สูงถึงร้อยละ 12 ของมูลค่าความช่วยเหลือเพื่อมนุษยธรรมทั้งหมดในช่วงดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีมูลค่าถึงกว่า 700 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ค.ศ. 2001 (Harmer and Cotterrell, 2005, quoted in Maxwell and Robinson, 2006: 9) และมูลค่า ODA ของประเทศที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่ม DAC ของ OECD ในปี ค.ศ. 2008 (พ.ศ. 2551) สูงถึง 9,481 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งสูงกว่า ปี ค.ศ. 2006 และ 2007 ถึงเกือบเท่าตัว (ปี ค.ศ. 2006 และ 2007 มีมูลค่า 5,142 และ 5,558 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ตามลำดับ) สถิติข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มการตื่นตัวของประเทศที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่ม DAC ของ OECD ว่า กำลังก้าวขึ้นมามีบทบาทในเวที ODA ระหว่างประเทศมากขึ้นมาก

นอกจากนี้ บทบาทการรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศของประเทศผู้รับดั้งเดิม (recipients) หลายประเทศ เพื่อจุดมุ่งหมายในการพัฒนาประเทศเป็นหลักจะต้องเปลี่ยนไป เนื่องจากปัจจุบันประเทศผู้รับหลายประเทศได้พัฒนาจนถึงระดับที่ประเทศผู้ให้ทั้งหลายพิจารณาว่าพื้นที่แหล่งผู้ให้จะคงปริมาณความช่วยเหลือที่ให้ในระดับเดิมไว้ต่อไปได้ เนื่องด้วยประเทศเหล่านั้นได้พัฒนาจนถึงระดับที่ไม่จำเป็นและเหมาะสมที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา (graduate)

กรณีประเทศไทยนั้น แหล่งผู้ให้รายใหญ่ในปัจจุบันทั้งหลายได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายที่ค่อนข้างชัดเจน เนื่องจากประเทศไทยได้รับการจัดอันดับอยู่ในเกณฑ์กลุ่มประเทศ Upper middle income Country⁵ จาก Gross National Income (GNI) per capita ที่สูงขึ้นจนอยู่ในเกณฑ์ดังกล่าวมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2011 ดังนั้น ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยจะเน้นคุณภาพของการให้ความช่วยเหลือที่ไทยให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาอื่นตลอดจนขยายความร่วมมือกับแหล่งผู้ให้อื่นออกไปในลักษณะความร่วมมือหุ้นส่วนและความร่วมมือระดับภูมิภาคมากยิ่งขึ้น หน่วยงานหลักซึ่งรับผิดชอบด้านความร่วมมือทางวิชาการกับต่างประเทศก็ต้องปรับบทบาทจากจุดยืนของการเป็นประเทศผู้รับในอดีตมาเป็นทั้งผู้รับ ผู้ให้และผู้ประสานงานการให้ความร่วมมือทางวิชาการกับประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ โดยเฉพาะกับประเทศกลุ่มเป้าหมายตามนโยบายรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเพื่อนบ้านทั้งสี่ประเทศของไทย ได้แก่ สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมา และ

⁵ World Bank ได้จัดกลุ่มประเทศเป็นกลุ่มต่างๆ ทางฐานะทางเศรษฐกิจโดยใช้ Gross National Income (GNI) per capita เป็นเกณฑ์ดังนี้ กลุ่ม low income – GNI per capita ตั้งแต่ 905 เหรียญสหรัฐลงมา; กลุ่ม lower middle income – GNI per capita ตั้งแต่ 906–3,595 เหรียญสหรัฐ; กลุ่ม upper middle income – GNI per capita ตั้งแต่ 3,596–11,115 เหรียญสหรัฐ; และ กลุ่ม high income – GNI per capita ตั้งแต่ 11,116 เหรียญสหรัฐขึ้นไป

เวียดนาม จากการปรับบทบาทนี้เอง ได้นำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือในรูปแบบใหม่ในรูปแบบหุ้นส่วน
เพื่อการพัฒนา (partnership for development)⁶

ในแง่เงื่อนไขภายในประเทศ มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน
พ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003) มีว่า

. . . เห็นชอบให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐทุกแห่งถือปฏิบัติว่า
ตั้งแต่วันที่ 1 ม.ค. 2547 เป็นต้นไป ให้รับหรือขอรับความช่วยเหลือ
ทางการเงิน ตลอดจนความช่วยเหลือในรูปแบบอื่นๆ จาก
ต่างประเทศได้เฉพาะความช่วยเหลือที่ไม่มีเงื่อนไข ข้อผูกพัน หรือ
พันธกรณีที่จะทำให้ประเทศไทยขาดสิทธิในการเจรจาต่อรองในฐานะ
คู่สัญญาที่เท่าเทียมกัน. . .

จากมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวนี้ จึงเป็นแนวทางชัดเจนของประเทศไทยว่า
จะปรับด้วยฐานะจากประเทศผู้รับ (recipient country) อย่างเต็มตัวตามเดิม ไปเป็นประเทศผู้ให้
รายใหม่ (Emerging Donor) โดยช่วงเปลี่ยนผ่าน (transition period) นี้ แนวทางที่เหมาะสมก็คือ
การเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือกับประเทศผู้ให้เดิมของไทยนั่นเอง เพื่อที่จะถ่ายทอดเทคโนโลยีที่
เหมาะสมจากประสบการณ์ของประเทศไทยในฐานะประเทศผู้รับมาเนิ่นนานไปสู่ประเทศผู้ให้รายใหม่
ซึ่งผลที่เห็นได้ในเบื้องต้นอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างดีมาก ดังตารางที่ 3 ต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ข้อมูล ODA ปี ค.ศ. 2003 (ประเทศไทยและประเทศสมาชิก OECD-DAC บางประเทศ)

Country	ODA as % of GNI ⁷	% of ODA to LDCs ⁸
Norway	0.92	39
Sweden	0.79	34
Belgium	0.60	59
France	0.41	41
United Kingdom	0.34	36

⁶ ความร่วมมือในลักษณะหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาเป็นกิจกรรมที่เน้นผลประโยชน์ร่วมกันบนพื้นฐานของการเป็น
หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาที่มีความเท่าเทียมกัน ซึ่งความเท่าเทียมกันนี้ มิได้หมายถึงเท่ากันในแง่ของการร่วมออก
ค่าใช้จ่ายเป็นหลัก หากแต่หมายถึงความร่วมมือที่มีความเท่าเทียมกันในแง่มุมต่างๆ ในการที่จะดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนา
ร่วมกัน ตั้งแต่การเจรจา การวางแผน การดำเนินงาน การติดตาม/ประเมินผล รวมถึงการร่วมออกค่าใช้จ่ายในแง่
ที่มีใช้ตัวเงินเป็นสำคัญ

⁷ ความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาคิดเป็นร้อยละของ GNI แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ในการที่จะให้
ความช่วยเหลือแก่ประเทศอื่นของแหล่งผู้ให้

⁸ ร้อยละของความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาที่ให้ตรงไปยังประเทศด้อยพัฒนาแสดงให้เห็นถึงความ
ตั้งใจจริงที่จะใช้ความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาเพื่อช่วยเหลือประเทศด้อยพัฒนา มิใช่เป็นเพียง
เครื่องมือของนโยบายต่างประเทศ

Country	ODA as % of GNI ⁷	% of ODA to LDCs ⁸
Germany	0.28	37
Australia	0.25	21
Japan	0.20	22
Italy	0.17	45
U.S.	0.15	28
Thailand	0.13	93
OECD–DAC average	0.25	33

ที่มา: Ministry of Foreign Affairs of Thailand & United Nations Country Team in Thailand, Global Partnership for Development: Thailand's Contribution to Millennium Development Goal 8: 15

ประเทศไทยได้ให้ความร่วมมือหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาเพื่อบรรลุเป้าหมาย Millennium Development Goals (MDGs) โดยเฉพาะในส่วน MDG 8: Global Partnership for Development อย่างประสบความสำเร็จอย่างมาก กล่าวคือ แม้อัตราส่วนของความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาอาจยังไม่สูงนักเมื่อคิดเปรียบเทียบกับอัตราเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD–DAC (ไทยร้อยละ 0.13 ของ GNI ในขณะที่อัตราเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD–DAC ร้อยละ 0.25 ของ GNI) แต่ก็เรียกได้ว่าสูงไม่น้อยเมื่อพิจารณาจากอัตราส่วนของสหรัฐอเมริกาในอัตราร้อยละ 0.15 ของ GNI และยิ่งเมื่อพิจารณาจากอัตราส่วนของความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา (ODA) ที่ให้แก่ประเทศกำลังพัฒนา จะเห็นได้ว่าของไทยสูงสุดถึงร้อยละ 93 ของ ODA ให้ตรงไปยังประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งของประเทศพัฒนาแล้วอื่นๆ มีอัตราส่วนที่น้อยกว่านี้มาก

ในส่วนของประเทศผู้ให้ อย่างเช่น รัฐบาลญี่ปุ่นเองก็มีการปรับนโยบายความร่วมมือให้เหมาะสมกับสถานะที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ โดยแทนที่จะตัดความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาไปเลยอย่างกรณีสหรัฐอเมริกา (USAID) กับประเทศไทย ซึ่ง USAID ได้ปิดสำนักงาน USAID ประจำประเทศไทยไปเมื่อปี พ.ศ. 2538 แต่ในที่สุดในช่วงปลายปี พ.ศ. 2545 USAID ต้องกลับมาขอเปิดสำนักงานใหม่อีกครั้งในประเทศไทย (ในลักษณะของสำนักงานภูมิภาค) ญี่ปุ่นกลับปรับตัวได้ดีกว่าในแง่ที่มีการปรับตัวปรับการตัดสินใจที่จะปรับความสัมพันธ์เป็นความร่วมมือแบบหุ้นส่วนแทนเพื่อช่วยเหลือประเทศในภูมิภาคนี้

โครงการพัฒนาแบบหุ้นส่วนไทย–ญี่ปุ่น (Japan–Thailand Partnership Programme) เป็นลักษณะความร่วมมือหุ้นส่วนที่แหล่งผู้ให้เดิมร่วมมือกับประเทศไทยในกิจกรรมการพัฒนาที่สนับสนุนต่อความร่วมมือระดับพหุภาคี คือ ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ อาจเป็นประเทศเดียวหรือหลายประเทศ ซึ่งในปัจจุบันมักเรียกกันว่า ความร่วมมือแบบ (หุ้นส่วน) ไตรภาคี (Trilateral Cooperation)

ข้อมูลความร่วมมือที่กล่าวแล้วข้างต้นแสดงให้เห็นถึงตัวอย่างรูปธรรมของการปรับบทบาทของประเทศผู้รับเดิมที่มีความพยายามปรับตัวให้สนองตอบต่อเงื่อนไขทั้งภายใน

และภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการเกิดเป็นประเทศผู้ให้รายใหม่ (Emerging Donor) ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้แสดงให้เห็นถึงตัวแสดงรายใหม่ที่สำคัญที่เกิดขึ้นในประเด็นเรื่อง ODA

3.1.2.3 ความร่วมมือหุ้นส่วนกับองค์กรภาคประชาสังคม (Civil Society Partnerships)

นายบัน คี มูน เลขาธิการสหประชาชาติกล่าวในคราวประชุม World Economic Forum ณ เมืองดาวอส ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อวันที่ 29 มกราคม ค.ศ. 2009 ว่า “...ช่วงเวลานี้เราต้องการคำจำกัดความของคำว่า ‘ผู้นำ (leadership)’-‘ผู้นำโลก (global leadership)’ พวกเขาเรียกร้องการรวมกลุ่มใหม่ของความร่วมมือระหว่างประเทศ-รัฐบาล ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน ทำงานด้วยกันเพื่อสิ่งที่ดีของโลก ร่วมกัน” (UN and Civil Society, Secretary-General Ban Ki-moon, Speech at World Economic Forum, Davos, Switzerland, 29 January 2009)

ในปัจจุบันมีองค์กรภาคประชาสังคม (Civil Society Organizations: CSOs) ถึงกว่า 13,000 องค์กรที่มีการจัดตั้ง ขึ้นทะเบียนสมาชิกและลงทะเบียนในฐานะข้อมูลกับ Department of Economic and Social Affairs: DESA ของสหประชาชาติ CSOs ส่วนมากเป็นองค์กรเอกชนที่ไม่หวังผลกำไร (Non-Governmental Organizations: NGOs) ซึ่งองค์กรเหล่านี้มีทั้งที่เป็นสถาบัน มูลนิธิ สมาคม และมีเกือบ 1,000 องค์กรที่เป็นองค์กรประชาชนคนพื้นเมือง (Indigenous Peoples Organizations: IPOs) ที่จดทะเบียนในฐานะ CSOs กับ DESA และยังคงอยู่ในฐานข้อมูลลงทะเบียนของ CSOs (UN and Civil Society, 2009) ทั้งนี้ เมื่อมีการจดทะเบียนกับ DESA แล้ว CSOs เหล่านี้สามารถที่จะสมัครเป็นที่ปรึกษากับ Economic and Social Council: ECOSOC ได้ และเมื่อองค์กรเหล่านี้ได้สถานะที่ปรึกษาจาก ECOSOC แล้ว ก็จะสามารถเข้าร่วมในการประชุมและในองค์คณะกรรมการเตรียมการประชุมระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องซึ่งจัดโดยสหประชาชาติได้

นอกจากโครงสร้างที่ยอมรับการเข้าร่วมเป็นองค์ประกอบหนึ่งของ CSOs ในสหประชาชาติข้างต้นแล้ว ในปัจจุบันในระดับพหุภาคี องค์กรระหว่างประเทศต่างๆ ล้วนมีการจัดโครงสร้างองค์กรเพื่อรองรับความร่วมมือกับ CSOs ที่นับวันจะทวีความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ อาทิ เช่น United Nations Development Programme: UNDP มี Partnership Bureau/CSO Division ที่รับผิดชอบงานส่วนที่เกี่ยวข้องกับ CSOs โดยตรง (UNDP, 2009) ทั้งนี้ มีการจัดตั้ง The Civil Society Advisory Committee to UNDP ขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 2000 เพื่อเป็นกลไกอย่างเป็นทางการในฐานะเป็นที่เจรจาต่อรองระหว่างตัวแทนภาคประชาสังคมกับผู้บริหารระดับอาวุโสของ UNDP⁹ ส่วน OECD มี Public Affairs Division เป็นหน่วยประสานงานกลางในความร่วมมือกับภาคธุรกิจ แรงงาน ภาคประชาสังคมและสาธารณะโดยรวม (OECD, 2009) ธนาคารโลกเองก็มีปฏิสัมพันธ์กับ CSOs นับ

⁹ คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วยผู้นำจากภาคประชาสังคมจำนวน 14 คน ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานให้คำปรึกษาหารือเชิงกลยุทธ์ให้กับผู้บริหารระดับอาวุโสของ UNDP ในนโยบาย/ประเด็น/แผนงานโครงการที่เกี่ยวข้อง; แหล่งที่มา: http://www.undp.org/partners/civil%5Fsociety/civil_society_advisory_committee.shtml

พันทั่วโลกทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาคและระดับประเทศมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1970 (World Bank, 2009)

จะเห็นได้ว่าปัจจุบันมีแนวโน้มของการมีบทบาทเพิ่มขึ้นของ CSOs ในระดับโลกมากขึ้นเรื่อยๆ CSOs มีบทบาทสำคัญในเวทีระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในการประชุมของสหประชาชาติ คู่ร่วมมือของสหประชาชาติ ตลอดจนเวทีต่างๆ ทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาคและระดับประเทศ ซึ่งการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศของคู่ร่วมมือต่างๆ หลากหลายระดับย่อมเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง และเนื่องจากตัวกระทำ (actors) มีหลากหลายมากขึ้น ประกอบกับความสัมพันธ์ซับซ้อนมากขึ้น ดังนั้น การบริหารจัดการความสัมพันธ์ของตัวแสดงที่หลากหลายในความร่วมมือระหว่างประเทศจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ

3.1.2.4 ภูมิภาคนิยมใหม่ทั้งภายในและกับเอเชีย (A New Regionalism in and with Asia)

เอเชียเป็นภูมิภาคที่มีศักยภาพในฐานะที่เป็นภูมิภาคที่มีพลวัตมากที่สุดในโลก (Nagesh Kumar *et al.*, 2008: 1) ด้วยการผงาดขึ้นมาของจีนและอินเดียในฐานะเครื่องยนต์ของการเจริญเติบโต (engine of growth) ซึ่งบางครั้งก็เรียกกันว่า ปรากฏการณ์ “Chindia” (Kumar *et al.*, 2008: 2) นอกจากนี้การฟื้นตัวของญี่ปุ่นจากทศวรรษที่ผ่านมา การเกิดขึ้นของชนชั้นกลางของเอเชียในฐานะแหล่งของอุปสงค์ขั้นสุดท้าย ตลอดจนความสามารถในการปรับตัวของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียจากปัญหาภายนอก อย่างเช่น ปัญหาการขึ้นราคาน้ำมัน เป็นต้น ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพดังกล่าวของภูมิภาคเอเชีย

จากกระแสภูมิภาคนิยมใหม่ในช่วงทศวรรษที่ 1990 จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่จะมองโลกาภิวัตน์ในฐานะที่เป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญในระบบโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตลอดจนการที่จะเน้นถึงความเชื่อมโยงที่ใกล้ชิดที่มีอยู่ระหว่างโลกาภิวัตน์กับภูมิภาคนิยม (Gamble and Payne, 1996; Hettne, 1999, cited in Farrell *et al.*, 2005: 42) Farrell *et al.* (2005) เสนอ 2 แนวคิดหลักดังนี้

1) โลกาภิวัตน์จะสะท้อนการพัฒนาในระดับภูมิภาคและบรรดานักวิเคราะห์ทั้งหลายก็ควรที่จะมองให้เกินไปจากแนวทางดั้งเดิมในเรื่องการบูรณาการระดับภูมิภาค (regional integration) จากมุมมองนี้ ต้องทำความเข้าใจภูมิภาคนิยมใหม่ในฐานะกระบวนการพหุมิติและกระบวนการพหุระดับ (multidimensional and multilevel process)

2) ภูมิภาคนิยมเป็นส่วนสำคัญยิ่งของเศรษฐศาสตร์การเมืองของโลกาภิวัตน์ และกลยุทธ์ต่างๆ ที่รัฐ (และผู้แสดง) ต่างๆ ได้นำมาใช้ภายใต้โฉมหน้าของโลกาภิวัตน์ นับวันสถาบันระดับภูมิภาคได้เริ่มทวีบทบาทความสำคัญในเวทีความร่วมมือระหว่างประเทศมากขึ้นเรื่อยๆ จึงมีความเป็นไปได้ที่จะจินตนาการได้ว่าองค์การระหว่างประเทศอย่างเช่น ESCAP (United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific) และ ADB (Asian Development Bank) เป็นต้น จะมีบทบาทอย่างมากในเวทีความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา (Maxwell and Robinson, 2006: 11)

ตารางที่ 4 สรุปพัฒนาการของกระบวนการบริหาร/ลักษณะความสัมพันธ์ของความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา (ODA)

ช่วงเวลา	ข้อตกลงความร่วมมือ/ประเด็นเด่นของ ODA	จุดเน้นความสัมพันธ์
ยุคแรก (1950–1960)	Marshall Plan ↓ Point Four Programme	ทวิภาคี (Bilateral)
ช่วงทศวรรษที่ 1960s–1980s	– ODA as a percentage of GNP (0.7% of GNP) – แถลงการณ์ในเรื่องความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Basic Human Needs) “ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาสำหรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและบรรลุเป้าหมายความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Statement on Development Cooperation for Economic Growth and Meeting Basic Human Needs)	ทวิภาคี (Bilateral) /พหุภาคี (Multilateral)
ยุคหลังทศวรรษที่ 1980s–2015	คำประกาศแห่งสหัสวรรษ (Millennium Declaration)	พหุภาคี (Multilateral)

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นสรุปพัฒนาการของกระบวนการบริหารความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา โดยอาจพิจารณาได้เป็น 3 ยุคตามแนวทางเดียวกับพัฒนาการความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาในภาพรวมตามตารางที่ 2 ที่กล่าวแล้วข้างต้น โดยตารางที่ 4 แสดงให้เห็นถึงจุดเน้นความสัมพันธ์ในแต่ละยุคที่มีลักษณะของการเคลื่อนกระบวนการที่ศนอกจากเดิมในยุคแรกที่เน้นความสัมพันธ์ทวิภาคี (Bilateral) สู่อายุที่สองที่เริ่มมีการพัฒนาของความสัมพันธ์พหุภาคี (Multilateral) มากขึ้น จนมีลักษณะของความสัมพันธ์ที่เน้นทั้งความสัมพันธ์ทวิภาคี (Bilateral) และพหุภาคี (Multilateral) จนถึงยุคที่สามที่เห็นได้ชัดขึ้นถึงความสัมพันธ์ในลักษณะพหุภาคี (Multilateral) อย่างโดดเด่นมากขึ้น

3.1.3 ผลกระทบต่อกรอบความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย

ในแต่ละช่วง/ยุคของพัฒนาการ ODA ข้างต้น ส่งผลต่อกรอบความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเชิงนโยบาย โดยอาจพิจารณาได้จากตารางที่ 5 ต่อไปนี้

ตารางที่ 5 สรุปผลกระทบต่อการบูรณาการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย

ช่วงเวลา	ผลกระทบต่อการบูรณาการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย	จุดเน้นความสัมพันธ์
ยุคแรก Marshall Plan → USAID เริ่มมีบทบาทอย่างมากต่อกระบวนการพัฒนาของประเทศไทย	ส่งผลต่อการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับแรกของไทย (พ.ศ. 2504–2509) เน้นเร่งรัดการเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจ โดยการพัฒนาอุตสาหกรรมและส่งเสริมการลงทุนภาคเอกชนเป็นพิเศษ และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การคมนาคมขนส่ง การพลังงาน และการชลประทาน ฯลฯ เพื่อให้มีส่วนสนับสนุนการลงทุนด้านอุตสาหกรรม และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น	ทวิภาคี (Bilateral) ไทย–USAID
ยุคที่ 2 – ODA as a percentage of GNP (0.7% of GNP) – Statement on Development Cooperation for Economic Growth and Meeting Basic Human Needs)	– ส่งผลต่อการเริ่มให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาของไทย (โดยผ่านกรมวิเทศสหการในสมัยนั้น) ประมาณ ปี พ.ศ. 2535 – ส่งผลต่อการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาของไทยในสาขาพื้นฐาน ได้แก่ เกษตร สาธารณสุข และการศึกษา	ทวิภาคี (Bilateral) / พหุภาคี (Multilateral)
ยุคคำประกาศแห่งสหัสวรรษ (Millennium Declaration)	– ส่งผลต่อการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาของไทยที่สอดคล้องกับเป้าหมาย MDGs ¹⁰	พหุภาคี (Multilateral)
ยุค Post 2015–Sustainable Development Goals: SDGs	– ส่งผลต่อการจัดทำประเด็นยุทธศาสตร์ ODA ที่สนองรับ SDGs	

3.2 การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลี

ในหัวข้อ 3.2 นี้ เป็นการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลีโดยใช้กรอบ CIPP Model ช่วยในการวิเคราะห์ ทั้งนี้ ขอเสนอตารางที่ 6 สรุปการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลีโดยใช้กรอบ CIPP Model ดังนี้

¹⁰ ได้แก่ เป้าหมายหลักที่ 1: ขจัดความยากจนและหิวโหย เป้าหมายหลักที่ 2: ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา เป้าหมายหลักที่ 3: ส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและส่งเสริมบทบาทสตรี เป้าหมายหลักที่ 4: ลดอัตราการตายของเด็ก เป้าหมายหลักที่ 5: พัฒนาสุขภาพสตรีมีครรภ์ เป้าหมายหลักที่ 6: ต่อสู้โรคเอดส์ มาลาเรีย และโรคสำคัญอื่นๆ เป้าหมายหลักที่ 7: รักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และเป้าหมายหลักที่ 8: ส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในประชาคมโลก

ตารางที่ 6 สรุปการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐ เกาหลีโดยใช้กรอบ CIPP Model

ตัวแสดงในการวิเคราะห์ กรอบในการ วิเคราะห์ CIPP Model	ประเทศไทย	สาธารณรัฐเกาหลี
การวิเคราะห์ด้านบริบท แวดล้อม (Context)		
Paris Declaration on <u>Aid Effectiveness</u> ซึ่งประกอบด้วยหลัก Ownership, Alignment, Harmonisation, Managing for Results และ Mutual Accountability	มีการกำหนดแนวทางการบริหารการดำเนินงาน ODA ตามแนวทาง Paris Declaration on Aid Effectiveness โดยดำเนินการตามหลัก Ownership, Alignment, Harmonisation, Managing for Results และ Mutual Accountability	มีการกำหนดแนวทางการบริหารการดำเนินงาน ODA ตามแนวทาง Paris Declaration on Aid Effectiveness โดยดำเนินการตามหลัก Ownership, Alignment, Harmonisation, Managing for Results และ Mutual Accountability
Busan Partnership for Effective Development Cooperation → <u>Effective Development Cooperation</u> ซึ่งเน้นหลัก Ownership, A focus on results, Partnerships และ Transparency and Shared responsibility	ยังมีการกำหนดแนวทางการบริหารการดำเนินงาน ODA ตามแนวทาง Paris Declaration on Aid Effectiveness อย่างไรก็ตาม ได้มีการปรับเพิ่มจุดเน้นด้าน Partnerships ผ่านกรอบความร่วมมือหุ้นส่วน (ไตรภาคี) ทั้งทวีภาคีและพหุภาคี อาทิ ความร่วมมือหุ้นส่วนไทย-ญี่ปุ่น ไทย-เยอรมนี ไทย-UNDP และ ไทย-UNFPA เป็นต้น	สาธารณรัฐเกาหลีเป็นหนึ่งในประเทศผู้นำในการปรับจุดเน้นด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศดังจะเห็นได้จากกรณีที่สาธารณรัฐเกาหลีเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมที่เมือง Busan (OECD, 2012)
Global Partnership for Effective Development Cooperation ซึ่งเน้นหลัก Domestic resource mobilization for financing national development; South-South Cooperation (SSC) and Triangular Cooperation (TrC) ; Development cooperation for Middle Income Countries (MICs) ; และ Business as a partner for development	ประเทศไทยมีบทบาทนำเรื่องความร่วมมือหุ้นส่วนในเวทีระหว่างประเทศต่างๆ อาทิ ในคราวประชุม Global Partnership for Effective Development Cooperation (GPEDC) ครั้งที่ 1 ณ กรุงเม็กซิโก สหรัฐเม็กซิโกระหว่างวันที่ 15-16 เมษายน 2557 รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ (นายมนัสวี ศรีโสดาพล) ยังได้ร่วมเป็นผู้อภิปรายประสบการณ์ในการดำเนินงานความร่วมมือแบบได้-ได้ จากมุมมองของทั้งผู้ให้และผู้รับ ที่ส่งผลให้ความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศกำลังพัฒนาดีขึ้น เน้นหัวข้อเรื่องการแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) โดยได้กล่าวถึงกรณีที่ประเทศไทยได้แบ่งปันความรู้ด้วย	สาธารณรัฐเกาหลียังคงบทบาทนำในระดับภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ดังจะเห็นได้จากการที่สาธารณรัฐเกาหลีเป็นเจ้าภาพร่วมในการจัดประชุม Asia-Pacific Multi-Stakeholder Consultation on the Global Partnership ระหว่างวันที่ 10-11 มีนาคม 2014 ที่เมือง Incheon เพื่อเตรียมการสำหรับประชุม Global Partnership for Effective Development Cooperation (GPEDC) ครั้งที่ 1 ณ กรุงเม็กซิโก สหรัฐเม็กซิโก (UNDP, 2014)

ตัวแสดงในการวิเคราะห์ กรอบในการ วิเคราะห์ CIPP Model	ประเทศไทย	สาธารณรัฐเกาหลี
	การให้ความร่วมมือการพัฒนามากว่า 40 ปี	
การวิเคราะห์ด้านปัจจัย นำเข้า (Input)	<p>1. พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2558 จัดตั้งกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (TICA) เพื่อเป็นการขยาย และรองรับบทบาทของหน่วยงาน สำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศอย่างชอบธรรมใน ฐานะหน่วยงานที่มีสถานะทางนิติ บุคคล เป็นหน่วยงานกลางด้านความ ร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่าง ประเทศของไทย</p> <p>2. แผนยุทธศาสตร์บูรณาการ ODA ของ ไทย พ.ศ. 2558–2561 (ร่าง) มี 5 ประเด็นยุทธศาสตร์หลัก คือ การ บูรณาการงาน ODA ไทย การส่งเสริม ประเทศไทยเป็น Learning Centre การส่งเสริม Aid for Trade การ ขับเคลื่อนความร่วมมือได้-ได้ และ ไตรภาคี และการผลักดัน ODA ไทย เพื่อสนับสนุน SDGs ซึ่งเป็น ยุทธศาสตร์ที่รองรับทิศทางการ ร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่าง ประเทศอย่างชัดเจน</p>	<p>1. มีการจัดตั้ง Korea International Cooperation Agency: KOICA เมื่อ เดือนเมษายน พ.ศ. 2534 (ค.ศ. 1991) ซึ่งรองรับตาม Korea International Cooperation Law (Article 4313, January) เป็น หน่วยงานกลางด้านความร่วมมือเพื่อ การพัฒนาระหว่างประเทศของ สาธารณรัฐเกาหลี</p> <p>2. KOICA Strategy–มีจุดเน้นด้าน การศึกษา สาธารณสุข การบริหาร ภาครัฐ เกษตร ป่าไม้และประมง และ อุตสาหกรรมและพลังงาน โดยมีความ พยายามอย่างต่อเนื่องที่จะปรับปรุง ประสิทธิภาพในการบริหารงาน ODA ผ่านการลดความยากจนและการ พัฒนาที่ยั่งยืน</p>
การวิเคราะห์ด้าน กระบวนการ (Process)	<p>TICA's aid delivery process →</p> <p>1) กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (TICA) มีแนวทางการพิจารณาให้ ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาใน ลักษณะใกล้เคียงกับ KOICA คือ demand-based อย่างไรก็ดี คำขอ จะต้อง match กับศักยภาพของฝ่าย ไทยเช่นกัน</p> <p>2) TICA ยังไม่สามารถจัดทำ feasibility study, project assessment และ pre-project evaluation เต็ม รูปแบบในระดับเดียวกับ KOICA ได้ อย่างไรก็ดี มีความพยายามที่จะ พัฒนาแนวทางการพิจารณาให้ความ</p>	<p>KOICA's aid delivery process →</p> <p>1) KOICA ขึ้นกับหลักการ request-based ในการให้ความช่วยเหลือ โดยทั่วไปคำขอจะต้องสอดคล้องกับ สาขาที่เป็นลำดับความสำคัญและ เป็นประเด็นหลักที่ระบุใน ยุทธศาสตร์ความช่วยเหลือ ระดับประเทศ (Country Assistance Strategy)</p> <p>2) KOICA จะจัดทำ feasibility study, project assessment และ pre-project evaluation เพื่อพิจารณา ว่าคำขอโครงการ/แผนงานนั้นๆ เป็นไปตามข้อกำหนดของแผนงาน</p>

ตัวแสดงในการวิเคราะห์ กรอบในการ วิเคราะห์ CIPP Model	ประเทศไทย	สาธารณรัฐเกาหลี
	<p>ร่วมมือเพื่อการพัฒนาในลักษณะใกล้เคียงกับแหล่งผู้ให้เดิมต่างๆ</p> <p>3) มีการเจรจาระหว่าง TICA กับหน่วยงานทางการของประเทศคู่ร่วมมือจะมีขึ้นในขั้นตอนของการเริ่มโครงการ/แผนงาน ทั้งนี้ เพื่อความมั่นใจในประเด็นการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือและความเป็นเจ้าของ (partnership and ownership) เช่นเดียวกับ KOICA เนื่องจากเป็นขั้นตอนมาตรฐาน</p> <p>4) TICA ยังไม่สามารถจัดทำการประเมินผลเต็มรูปแบบในระดับเดียวกับ KOICA ได้ อย่างไรก็ตาม มีความพยายามที่จะพัฒนาการประเมินผลในลักษณะใกล้เคียงกับแหล่งผู้ให้เดิมต่างๆ</p> <p>➔ จะเห็นได้ว่า TICA มีแนวทางการดำเนินงานที่มุ่งสู่ประสิทธิผลของการบริหารการดำเนินงานด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ทั้งแง่ประสิทธิผล ประสิทธิภาพ ความโปร่งใสและความพร้อมรับผิดของแผนงาน/โครงการความช่วยเหลือ แม้จะยังไม่อยู่ในระดับเดียวกับ KOICA ก็ตาม</p>	<p>ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาโดย KOICA หรือไม่ (ซึ่งได้แก่ ผลกระทบทางสังคม การขยายสวัสดิการ การลดความยากจนและการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นต้น)</p> <p>3) การเจรจาระหว่าง KOICA กับหน่วยงานทางการของประเทศคู่ร่วมมือจะมีขึ้นในขั้นตอนของการเริ่มโครงการ/แผนงาน ทั้งนี้ เพื่อความมั่นใจในประเด็นการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือและความเป็นเจ้าของ (partnership and ownership)</p> <p>4) การประเมินผล เต็มรูปแบบ ➔ จะเห็นได้ว่า KOICA มีแนวทางการดำเนินงานที่มุ่งสู่ประสิทธิผลของการบริหารการดำเนินงานด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ทั้งแง่ประสิทธิผล ประสิทธิภาพ ความโปร่งใสและความพร้อมรับผิดของแผนงาน/โครงการความช่วยเหลือ</p>
การวิเคราะห์ด้านผลผลิต (Product)	<p>1) การวิเคราะห์รายประเด็นยุทธศาสตร์ ODA ของไทย</p> <ul style="list-style-type: none"> - การบูรณาการงาน ODA ไทย - การส่งเสริมประเทศไทยเป็น Learning Centre - การส่งเสริม Aid for Trade - การขับเคลื่อนความร่วมมือใต้-ใต้ และไตรภาคี - การผลักดัน ODA ไทยเพื่อสนับสนุน SDGs 	<p>1) การวิเคราะห์รายประเด็นยุทธศาสตร์ ODA ของ KOICA ➔</p> <p>KOICA มี Country Partnership Strategy: CPS โดยมีการกำหนดกลุ่มประเทศที่เป็นลำดับความสำคัญชัดเจน 26 ประเทศตามภูมิภาค และได้กำหนดสาขาเป้าหมายความร่วมมือสำหรับแต่ละประเทศคู่ร่วมมือไว้ด้วย อาทิ ภูมิภาคเอเชียมี 11 ประเทศ เช่น สปป.ลาว มีสาขา Water Resources and</p>

ตัวแสดงในการวิเคราะห์ กรอบในการ วิเคราะห์ CIPP Model	ประเทศไทย	สาธารณรัฐเกาหลี
	<p>2) KPI ของ TICA ในปี พ.ศ. 2558¹¹ TICA มีตัวชี้วัดผลงาน 2 มิติ คือ มิติภายนอกและมิติภายใน คือ มิติภายนอกมี 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความสำเร็จของการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ ซึ่งมี 6 แผนงาน¹² และความสำเร็จของการดำเนินงานกงสุล ด้านสารนิเทศ และความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ภายใต้หัวข้อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และมิติภายใน มี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ ระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ระดับความสำเร็จของการจัดทำ IPA ของหน่วยงาน ระดับความสำเร็จของการจัดทำแผนการใช้จ่ายงบประมาณและรายงานการติดตามผลรายไตรมาส และการเบิกจ่ายเงินงบประมาณให้เป็นไปตามเป้าหมายที่รัฐบาลกำหนด</p> <p>→ จะเห็นได้ว่า TICA มีการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการส่งเสริม Aid for Trade การขับเคลื่อนความร่วมมือได้-ได้ และไตรภาคี และการผลักดัน ODA ไทยเพื่อสนับสนุน SDGs ทุกรายการ เมื่อเปรียบเทียบกับ KOICA ประเทศไทยยังไม่ถึงจุดที่จัดทำยุทธศาสตร์ ODA</p>	<p>Electricity / Human Resource Development / Health and Medical Care กัมพูชามีสาขา Rural and Agriculture Development / Transportation and Green Energy / Human Resource Development / Health and Medical Care และเวียดนามมีสาขา Environment and Green Growth / Vocational Training / Transportation Infrastructure เป็นต้น (KOICA, 2012)</p> <p>2) KPI ของ KOICA ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้การวิเคราะห์จาก Major Results (KOICA, 2013) แทน → Major Results ของ KOICA มีที่มาจาก ทิศทาง/นโยบายและเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ โดยมี 5 Major Results เพื่อตอบสนองเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ 4 เป้าหมาย ทั้งนี้ 5 Major Results ได้แก่ ความพยายามครั้งแรกในการปฏิบัติโครงการความร่วมมือฯ กับภาคประชาสังคม การจัดทำโครงการความร่วมมือร่วมกับองค์กรความร่วมมือเพื่อการพัฒนาจากประเทศพัฒนาแล้วและแหล่งความร่วมมือที่เกิดขึ้นใหม่ การสร้าง roadmap สำหรับการสร้างบุคลากร (เยาวชน) ระดับโลก โดยให้ความช่วยเหลือแก่เยาวชนทั่วโลกมากกว่า 15,000 คนในช่วงปี พ.ศ. 2556-2558</p>

¹¹ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ. คำรับรองการปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ 2558.

¹² ตัวชี้วัด 6 แผนงาน ได้แก่ การดำเนินงานความร่วมมือไตรภาคีไทย-ญี่ปุ่น ให้แก่ประเทศในแอฟริกา จำนวน 2 หลักสูตร การดำเนินงานความร่วมมือไตรภาคีไทย-เกาหลี ให้แก่ประเทศในอาเซียน จำนวน 1 หลักสูตร การจัดทำและลงนาม MOU ไตรภาคีไทย-สวีเดน (ของกระทรวงฯ) การดำเนินงานความร่วมมือไตรภาคี Colombo Plan ในการฝึกอบรมด้าน Community-based Rural Development การจัดทำแผนความร่วมมือไทยกับกลุ่มประเทศแปซิฟิก ระยะเวลา 3 ปี และดำเนินกิจกรรมตามแผนงานอย่างน้อย 2 กิจกรรม และการดำเนินจัดกิจกรรมกับกลุ่มลาตินอเมริกาและแอฟริกา ภูมิภาคละ 2 หลักสูตร

ตัวแสดงในการวิเคราะห์ กรอบในการ วิเคราะห์ CIPP Model	ประเทศไทย	สาธารณรัฐเกาหลี
	<p>สำหรับประเทศเป้าหมายต่างๆ ในรายละเอียด</p> <p>นอกจากนี้ การจัดทำตัวชี้วัดผลการดำเนินงานของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ/กระทรวงการต่างประเทศมีได้สื่อให้เห็นการตอบสนองต่อความสำเร็จของยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของไทยในภาพรวมแต่ประการใด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ/กระทรวงการต่างประเทศมีได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2555–2557)</p>	<p>(ค.ศ. 2013–2015) การจัดทำแผนงานพื้นฐานและการดำเนินการสำหรับ KOICA Comprehensive Data Centre และการจัดตั้งรูปแบบมาตรฐานและเนื้อหาสำหรับโปรแกรม Saemaul Movement¹³ ระดับโลก</p> <p>→ จะเห็นได้ว่า KOICA มีความชัดเจนและเฉพาะเจาะจงอย่างยิ่งในการกำหนดประเทศเป้าหมายและสาขาความร่วมมือสำหรับประเทศคู่ร่วมมือ ทั้งนี้ การเผยแพร่ในเว็บแสดงให้เห็นถึงการเน้นความโปร่งใสในการดำเนินงานอีกด้วย</p> <p>นอกจากนี้ จากแนวทางการกำหนดตัวชี้วัดของ KOICA มีลักษณะที่ตอบสนองต่อทิศทาง/นโยบายและเป้าหมายเชิงกลยุทธ์แต่ละเป้าหมายอย่างชัดเจน ส่งผลให้การประเมินผลการดำเนินงาน ODA ของ KOICA มีความชัดเจนว่าส่งผลกระทบต่อทิศทาง/นโยบาย/เป้าหมายหรือไม่อย่างไร</p>

การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลีโดยใช้กรอบ CIPP Model พิจารณาได้ใน 4 ด้านหลัก คือ การวิเคราะห์ด้านบริบทแวดล้อม (Context) การวิเคราะห์ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) การวิเคราะห์ด้านกระบวนการ (Process) และการวิเคราะห์ด้านผลผลิต (Product) ดังนี้

3.2.1 การวิเคราะห์ด้านบริบทแวดล้อม (Context)

การวิเคราะห์ด้านบริบทแวดล้อม (Context) มีบริบทแวดล้อมหลักในระดับระหว่างประเทศที่นำมาพิจารณา 3 บริบทหลัก คือ

1) Paris Declaration on Aid Effectiveness ซึ่งประกอบด้วยหลัก Ownership, Alignment, Harmonisation, Managing for Results และ Mutual Accountability ผลการศึกษาพบว่า ทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลีมีการกำหนดแนวทางการบริหารการดำเนินงาน ODA ตามแนวทาง Paris Declaration on Aid Effectiveness โดยดำเนินการตามหลัก Ownership,

¹³ Saemaul (Undong) movement คือ โปรแกรมการพัฒนาโดยเน้นชุมชนของเกาหลีในช่วงทศวรรษที่ 1970s การเคลื่อนไหวดังกล่าวได้ช่วยทำให้ชุมชนในชนบทมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

Alignment, Harmonisation, Managing for Results และ Mutual Accountability ซึ่งเป็นไปตามที่ทั้งสองประเทศได้ยอมรับการดำเนินการตามแนวทาง Paris Declaration on Aid Effectiveness ตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ. 2548 (ค.ศ. 2005)

2) Busan Partnership for Effective Development Cooperation ซึ่งมีการปรับจุดเน้นไปสู่ Effective Development Cooperation โดยเน้นหลัก Ownership, A focus on results, Partnerships และ Transparency and Shared responsibility ผลการศึกษาพบว่าประเทศไทยยังมีการกำหนดแนวทางการบริหารการดำเนินงาน ODA ตามแนวทาง Paris Declaration on Aid Effectiveness อย่างไรก็ดี ได้มีการปรับเพิ่มจุดเน้นด้าน Partnerships ผ่านกรอบความร่วมมือหุ้นส่วน (ไตรภาคี) ทั้งทวิภาคีและพหุภาคี อาทิ ความร่วมมือหุ้นส่วนไทย-ญี่ปุ่น ไทย-เยอรมนี ไทย-UNDP และ ไทย-UNFPA เป็นต้น ในขณะที่สาธารณรัฐเกาหลีเป็นหนึ่งในประเทศผู้นำในการปรับจุดเน้นด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศดังจะเห็นได้จากการที่สาธารณรัฐเกาหลีเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมที่เมือง Busan (OECD, 2012)

3) Global Partnership for Effective Development Cooperation ซึ่งเน้นหลัก Domestic resource mobilization for financing national development; South-South Cooperation (SSC) and Triangular Cooperation (TrC); Development cooperation for Middle Income Countries (MICs); และ Business as a partner for development ผลการศึกษาพบว่าประเทศไทยมีบทบาทนำเรื่องความร่วมมือหุ้นส่วนในเวทีระหว่างประเทศต่างๆ อาทิ ในคราวประชุม Global Partnership for Effective Development Cooperation (GPEDC) ครั้งที่ 1 ณ กรุงเม็กซิโก สหรัฐเม็กซิโกระหว่างวันที่ 15-16 เมษายน พ.ศ. 2557 รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศ (นายมนัสวี ศรีโสดาพล) ยังได้ร่วมเป็นผู้อภิปรายประสบการณ์ในการดำเนินงานความร่วมมือแบบได้-ได้ จากมุมมองของทั้งผู้ให้และผู้รับ ที่ส่งผลให้ความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศกำลังพัฒนาดีขึ้น เน้นหัวข้อเรื่องการแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) โดยได้กล่าวถึงการที่ประเทศไทยได้แบ่งปันความรู้ด้วยการให้ความร่วมมือการพัฒนามากว่า 40 ปี ส่วนสาธารณรัฐเกาหลียังคงบทบาทนำในระดับภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ดังจะเห็นได้จากการที่สาธารณรัฐเกาหลีเป็นเจ้าภาพร่วมในการจัดประชุม Asia-Pacific Multi-Stakeholder Consultation on the Global Partnership ระหว่างวันที่ 10-11 มีนาคม 2014 ที่เมือง Incheon เพื่อเตรียมการสำหรับประชุม Global Partnership for Effective Development Cooperation (GPEDC) ครั้งที่ 1 ณ กรุงเม็กซิโก สหรัฐเม็กซิโก (UNDP, 2014)

3.2.2 การวิเคราะห์ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)

การวิเคราะห์ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ได้ทำการวิเคราะห์ 2 ปัจจัยหลัก โดยในส่วนของประเทศไทยพบว่า มีปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน ODA ดังนี้

1) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2558 จัดตั้งกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (TICA) เพื่อเป็นการขยายและรองรับบทบาทของหน่วยงานสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศอย่างชอบธรรมในฐานะหน่วยงานที่มีสถานะทางนิติบุคคล เป็นหน่วยงานกลางด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

2) แผนยุทธศาสตร์บูรณาการ ODA ของไทย พ.ศ. 2558–2561 (ร่าง) มี 5 ประเด็นยุทธศาสตร์หลัก คือ การบูรณาการงาน ODA ไทย การส่งเสริมประเทศไทยเป็น Learning Centre การส่งเสริม Aid for Trade การขับเคลื่อนความร่วมมือใต้-ใต้ และไตรภาคี และการผลักดัน ODA ไทยเพื่อสนับสนุน SDGs ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่รองรับทิศทางความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศอย่างชัดเจน

ในขณะที่สาธารณรัฐเกาหลีมี 2 ปัจจัยสำคัญในการพิจารณา คือ

1) มีการจัดตั้ง Korea International Cooperation Agency: KOICA เมื่อเดือน เมษายน พ.ศ. 2534 (ค.ศ. 1991) ซึ่งรองรับตาม Korea International Cooperation Law (Article 4313, January) เป็นหน่วยงานกลางด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสาธารณรัฐเกาหลี

2) KOICA Strategy-มีจุดเน้นด้านการศึกษา สาธารณสุข การบริหารภาครัฐ เกษตร ป่าไม้และประมง และอุตสาหกรรมและพลังงาน โดยมีความพยายามอย่างต่อเนื่องที่จะปรับปรุงประสิทธิผลในการบริหารงาน ODA ผ่านการลดความยากจนและการพัฒนาที่ยั่งยืน

3.2.3 การวิเคราะห์ด้านกระบวนการ (Process)

ในการวิเคราะห์ด้านกระบวนการ (Process) นั้น พบว่ากระบวนการดำเนินงานด้านความร่วมมือระหว่างประเทศของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (TICA's aid delivery process) มีข้อค้นพบที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1) กรมความร่วมมือระหว่างประเทศมีแนวทางการพิจารณาให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในลักษณะใกล้เคียงกับ KOICA คือ demand-based อย่างไรก็ตาม ค่าขอจะต้อง match กับศักยภาพของฝ่ายไทยเช่นกัน

2) กรมความร่วมมือระหว่างประเทศยังไม่สามารถจัดทำ feasibility study, project assessment และ pre-project evaluation ได้เต็มรูปแบบในระดับเดียวกับ KOICA ได้ อย่างไรก็ตาม มีความพยายามที่จะพัฒนาแนวทางการพิจารณาให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในลักษณะใกล้เคียงกับแหล่งผู้ให้เดิมต่างๆ

3) การเจรจาระหว่างกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กับหน่วยงานทางการของประเทศคู่ร่วมมือจะมีขึ้นในขั้นตอนของการเริ่มโครงการ/แผนงาน ทั้งนี้ เพื่อความมั่นใจในประเด็นการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือและความเป็นเจ้าของ (partnership and ownership) เช่นเดียวกับ KOICA เนื่องจากเป็นขั้นตอนมาตรฐาน

4) กรมความร่วมมือระหว่างประเทศยังไม่สามารถจัดทำ การประเมินผลเต็มรูปแบบในระดับเดียวกับ KOICA ได้ อย่างไรก็ตาม มีความพยายามที่จะพัฒนาการประเมินผลในลักษณะใกล้เคียงกับแหล่งผู้ให้เดิมต่างๆ

สรุปผลการศึกษาในด้านกระบวนการดำเนินงาน ODA ในส่วนของประเทศไทยโดย กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ จะเห็นได้ว่า กรมความร่วมมือระหว่างประเทศมีแนวทางการดำเนินงานที่มุ่งสู่ประสิทธิผลของการบริหารการดำเนินงานด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ทั้งแง่ประสิทธิผล ประสิทธิภาพ ความโปร่งใสและความพร้อมรับผิดของแผนงาน/โครงการความช่วยเหลือ แม้จะยังไม่อยู่ในระดับเดียวกับ KOICA ก็ตาม

ในขณะที่กระบวนการดำเนินงานด้านความร่วมมือระหว่างประเทศของ KOICA (KOICA's aid delivery process) มีข้อค้นพบที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1) KOICA ขึ้นกับหลักการ request-based ในการให้ความช่วยเหลือ โดยทั่วไป คำขอจะต้องสอดคล้องกับสาขาที่เป็นลำดับความสำคัญและเป็นประเด็นหลักที่ระบุในยุทธศาสตร์ความช่วยเหลือระดับประเทศ (Country Assistance Strategy)

2) KOICA จะจัดทำ feasibility study, project assessment และ pre-project evaluation เพื่อพิจารณาว่าคำขอโครงการ/แผนงานนั้นๆ เป็นไปตามข้อกำหนดของแผนงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาโดย KOICA หรือไม่ (ซึ่งได้แก่ ผลกระทบทางสังคม การขยายสวัสดิการ การลดความยากจนและการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้น)

3) การเจรจาระหว่าง KOICA กับหน่วยงานทางการของประเทศคู่ร่วมมือจะมีขึ้นในขั้นตอนของการเริ่มโครงการ/แผนงาน ทั้งนี้ เพื่อความมั่นใจในประเด็นการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือและความเป็นเจ้าของ (partnership and ownership)

4) การประเมินผล KOICA มีกระบวนการประเมินผลเต็มรูปแบบสรุปผลการศึกษาในด้านกระบวนการดำเนินงาน ODA ในส่วนของสาธารณรัฐเกาหลีโดย KOICA จะเห็นได้ว่า KOICA มีแนวทางการดำเนินงานที่มุ่งสู่ประสิทธิผลของการบริหารการดำเนินงานด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ทั้งแง่ประสิทธิผล ประสิทธิภาพ ความโปร่งใสและความพร้อมรับผิดของแผนงาน/โครงการความช่วยเหลือ

3.2.4 การวิเคราะห์ด้านผลผลิต (Product)

การวิเคราะห์ด้านผลผลิต (Product) ในการศึกษาครั้งนี้มี 2 ประเด็น ดังนี้

1) เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายประเด็นยุทธศาสตร์ ODA ของประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลี โดยผลการศึกษาพบว่า ประเด็นยุทธศาสตร์ ODA ของประเทศไทย เน้น 5 ประเด็นยุทธศาสตร์หลัก คือ

- (1) การบูรณาการงาน ODA ไทย
- (2) การส่งเสริมประเทศไทยเป็น Learning Centre
- (3) หุ้นส่วนความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ส่งเสริมการค้า (Partnership for Economic Cooperation/Aid for Trade)
- (4) การขับเคลื่อนความร่วมมือใต้-ใต้ และไตรภาคี
- (5) การผลักดัน ODA ไทยเพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

ในขณะที่ในส่วนของสาธารณรัฐเกาหลี ในการวิเคราะห์รายประเด็นยุทธศาสตร์ ODA ของ KOICA พบว่า KOICA มี Country Partnership Strategy: CPS โดยมีการกำหนดกลุ่มประเทศที่เป็นลำดับความสำคัญชัดเจน 26 ประเทศตามภูมิภาค และได้กำหนดสาขาเป้าหมายความร่วมมือสำหรับแต่ละประเทศคู่ร่วมมือไว้ด้วย อาทิ ภูมิภาคเอเชียมี 11 ประเทศ เช่น สปป. ลาว มีสาขา Water Resources and Electricity / Human Resource Development / Health and Medical Care กัมพูชามีสาขา Rural and Agriculture Development / Transportation and Green Energy / Human Resource Development / Health and Medical Care และเวียดนามมีสาขา

Environment and Green Growth / Vocational Training / Transportation Infrastructure เป็นต้น (KOICA, 2012)

2) KPI ของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศในปี พ.ศ. 2558 เปรียบเทียบกับ Major Results ของ KOICA กรมความร่วมมือระหว่างประเทศมีตัวชี้วัดผลงาน 2 มิติ คือ มิติภายนอกและมิติภายใน คือ มิติภายนอกมี 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ ความสำเร็จของการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ ซึ่งมี 6 แผนงาน และความสำเร็จของการดำเนินงานกงสุลด้านสารนิเทศ และความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ภายใต้หัวข้อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และมิติภายในมี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ ระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ระดับความสำเร็จของการจัดทำ IPA ของหน่วยงาน ระดับความสำเร็จของการจัดทำแผนการใช้จ่ายงบประมาณและรายงานการติดตามผลรายไตรมาส และการเบิกจ่ายเงินงบประมาณให้เป็นไปตามเป้าหมายที่รัฐบาลกำหนด

จะเห็นได้ว่า กรมความร่วมมือระหว่างประเทศมีการกำหนด (ร่าง) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มความร่วมมือเพื่อการพัฒนาประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการส่งเสริมหุ้นส่วนความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ส่งเสริมการค้า (Partnership for Economic Cooperation/Aid for Trade) การขับเคลื่อนความร่วมมือได้-ได้ และไตรภาคี และการผลักดัน ODA ไทยเพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ใดๆก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับ KOICA ประเทศไทยยังไม่ถึงจุดที่จัดทำยุทธศาสตร์ ODA สำหรับประเทศเป้าหมายต่างๆ ในรายละเอียด

นอกจากนี้ การจัดทำตัวชี้วัดผลการดำเนินงานของกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ/กระทรวงการต่างประเทศได้สะท้อนให้เห็นการตอบสนองต่อความสำเร็จของยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาประเทศไทยในภาพรวมแต่ประการใด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ/กระทรวงการต่างประเทศได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2555-2557) ในขณะที่ยุทธศาสตร์บูรณาการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาประเทศไทยของ ไทย 4 ปี (พ.ศ. 2558-2561) โดยหลักการควรต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของกระทรวงการต่างประเทศ (พ.ศ. 2558-2561) ยังไม่เสร็จสิ้น เนื่องจากต้องผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างบูรณาการทั้งจากภายในกระทรวงและกระทรวง/หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ของกระทรวงการต่างประเทศ (พ.ศ. 2558-2561) เพิ่งได้รับความเห็นชอบจากรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (พลเอก ธนะศักดิ์ ปฏิมาประกร) เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 นี้เอง

สรุปผลการศึกษาในด้านผลผลิต จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมีการกำหนด (ร่าง) ประเด็นยุทธศาสตร์ฉบับใหม่ที่สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มความร่วมมือเพื่อการพัฒนาประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นหุ้นส่วนความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ส่งเสริมการค้า (Partnership for Economic Cooperation/Aid for Trade) การขับเคลื่อนความร่วมมือได้-ได้ และไตรภาคี และการผลักดัน ODA ไทยเพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ใดๆก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับ KOICA ประเทศไทยยังไม่ถึงจุดที่จัดทำยุทธศาสตร์ ODA สำหรับประเทศเป้าหมายต่างๆ ในรายละเอียด ในขณะที่ KOICA มีความ

ชัดเจนและเฉพาะเจาะจงอย่างยิ่งในการกำหนดประเทศเป้าหมายและสาขาความร่วมมือสำหรับประเทศคู่ร่วมมือ ตลอดจนการกำหนดทิศทาง/นโยบาย เป้าหมายเชิงกลยุทธ์ และผลการดำเนินงานหลักที่สอดคล้องกัน ทั้งนี้ การเผยแพร่ในเว็บแสดงให้เห็นถึงการเน้นความโปร่งใสในการดำเนินงานอีกด้วย

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทนี้เป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการภาพรวมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศและผลกระทบที่มีต่อกรอบความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย ตลอดจนการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลี

4.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษานี้ได้วิเคราะห์พัฒนาการภาพรวมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศและผลกระทบที่มีต่อกรอบความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย รวมถึงการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลี สรุปดังนี้

4.1.1 พัฒนาการภาพรวมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ

พัฒนาการของความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อพัฒนาหรือความร่วมมือเพื่อการพัฒนาประเทศพิจารณาจากเหตุการณ์สำคัญ แนวคิด/ทฤษฎี ตัวแสดงหลัก และจุดเน้นในแต่ละช่วงเวลา ได้เป็น 3 ยุคหลัก

ยุคแรก ช่วงระหว่าง ค.ศ. 1950–1960 เกิดสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งผลจากสงครามทำให้แต่ละประเทศไม่ว่าจะเป็นฝ่ายที่ชนะหรือฝ่ายที่แพ้สงครามล้วนต้องมีการฟื้นฟูบูรณะประเทศ จุดเน้นหลักในช่วงนี้คือ การพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Economic Development) และการลด/แก้ปัญหาความยากจน (Poverty Alleviation)

ยุคที่สอง ช่วงทศวรรษที่ 1960–1980 มีการจัดตั้งกลุ่มความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (The Development Assistance Group: DAG) ขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1961 ซึ่ง DAG ได้ตั้งคณะกรรมการความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (The Development Assistance Committee: DAC) ขึ้น มีวัตถุประสงค์หลักเกี่ยวกับการพิจารณาดำเนินการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา ต่อมาในช่วงปี ค.ศ. 1977 DAC ได้มีแถลงการณ์ในเรื่องความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Basic Human Needs) โดยระบุว่า ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะทดแทนได้ด้วย การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่เป็นสิ่งที่เป็สาระสำคัญของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการเคลื่อนของแนวคิด/จุดเน้นจากเดิมการพัฒนาทางเศรษฐกิจไปสู่จุดเน้นที่ความสำคัญของความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์

ยุคที่สาม ช่วงหลังทศวรรษที่ 1980 มีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นหลากหลาย ที่สำคัญได้แก่ ภัยพิบัติธรรมชาติ (Natural Disasters) เช่น แผ่นดินไหว ภัยพิบัติสึนามิ (Tsunami) การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Genocide) สงครามมนุษยธรรม (Humanitarian War) และคำประกาศแห่งสหัสวรรษ (Millennium Declaration) จุดเน้นในช่วงนี้จึงเคลื่อนไปสู่ความช่วยเหลือเพื่อเหตุฉุกเฉินและมนุษยธรรม (Emergency and Humanitarian Aid) เพื่อตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับโลก

นอกจากนี้ ปรากฏการณ์สำคัญอีกประการที่เกิดขึ้นในช่วง ค.ศ. 1990 คือ การที่องค์กรเอกชนที่ไม่หวังผลกำไร (Non-governmental Organizations: NGOs) มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในเรื่องความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาและในเวทีต่างๆ ของความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนา ยิ่งไปกว่านั้น การประกาศเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) เมื่อปี ค.ศ. 2000 ส่งผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมในเรื่องความช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเพื่อการพัฒนาจากทุกภาคส่วน

สำหรับทิศทางและแนวโน้มของความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศนั้น จากการศึกษาพบว่า มี 4 ปรากฏการณ์สำคัญ ได้แก่

- 1) เป้าหมายการให้ความช่วยเหลือ ODA ถึง 0.7% ของ GNP
- 2) การก้าวขึ้นเป็นแหล่งผู้ให้รายใหม่ของประเทศ Middle-income countries
- 3) ความร่วมมือหุ้นส่วนกับองค์กรภาคประชาสังคม (Civil Society Partnerships)
- 4) ภูมิภาคนิยมใหม่ทั้งภายในและกับเอเชีย (A New Regionalism in and with Asia)

ทั้งนี้ เมื่อเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) มีกำหนดวาระสิ้นสุดในปี ค.ศ. 2015 นี้ จึงได้มีการจัดทำกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทำกรอบเป้าหมาย (Sustainable Development Goals: SDGs) ขึ้นเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาระหว่างประเทศร่วมกันในลักษณะเดียวกับ MDGs ต่อไป

4.1.2 ผลกระทบที่มีต่อการอบความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย

พัฒนาการความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างประเทศในแต่ละช่วงแต่ละยุคส่งผลกระทบต่อประเทศไทยแตกต่างกันไป โดยในยุคแรก Marshall Plan องค์กร USAID เริ่มเข้ามามีบทบาทอย่างมากต่อกระบวนการพัฒนาอย่างมีทิศทางของประเทศไทย โดยเริ่มมีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับแรกของไทย (พ.ศ. 2504–2509) เน้นเร่งรัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการพัฒนาอุตสาหกรรมและส่งเสริมการลงทุนภาคเอกชนเป็นพิเศษ และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

ยุคที่สอง ประเด็นการกำหนด ODA as a percentage of GNP (0.7% of GNP) ส่งผลต่อการเริ่มให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาของไทย (โดยผ่านกรมวิเทศสหการในสมัยนั้น) ประมาณ ปี พ.ศ. 2535 และ Statement on Development Cooperation for Economic Growth and Meeting Basic Human Needs) ส่งผลต่อการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาของไทยในสาขาพื้นฐาน ได้แก่ เกษตร สาธารณสุข และการศึกษา

ยุคที่สาม: คำประกาศแห่งสหัสวรรษ (Millennium Declaration) ส่งผลต่อการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาของไทยที่สอดคล้องกับเป้าหมาย MDGs

ยุค Post 2015–Sustainable Development Goals: SDGs ส่งผลต่อการจัดทำประเด็นยุทธศาสตร์ ODA ที่สนองรับ SDGs

4.1.3 การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลีภายใต้กรอบ CIPP Model

1) การวิเคราะห์ด้านบริบทแวดล้อม (Context) พบว่า ทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลีมีการกำหนดแนวทางการบริหารการดำเนินงาน ODA ตามแนวทาง Paris

Declaration on Aid Effectiveness โดยดำเนินการตามหลัก Ownership, Alignment, Harmonisation, Managing for Results และ Mutual Accountability เช่นเดียวกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงทั้งสองประเทศมีทิศทางการบริหารงาน ODA ในทางเดียวกัน ทั้งนี้ สาธารณรัฐเกาหลีมีบทบาทนำในระดับภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ดังจะเห็นได้จากการที่สาธารณรัฐเกาหลีเป็นเจ้าภาพ/เจ้าภาพร่วมในเวทีการประชุมระหว่างประเทศต่างๆ ในขณะที่ประเทศไทยเองได้แสดงบทบาทที่แข็งขันในเวทีดังกล่าวในวาระต่างๆ เช่นกัน

2) การวิเคราะห์ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) พบว่า ทั้งประเทศไทยและสาธารณรัฐเกาหลีต่างเป็นหน่วยงานกลางด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ ในขณะที่ แผนยุทธศาสตร์บูรณาการ ODA ของไทย มีลักษณะรองรับทิศทางการร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศอย่างชัดเจน ส่วนยุทธศาสตร์ ODA เกาหลี มีจุดเน้นในสาขาเป้าหมายความร่วมมือด้านต่างๆ อาทิ ด้านการศึกษา สาธารณสุข การบริหารภาครัฐ เกษตร ป่าไม้และประมง และอุตสาหกรรมและพลังงาน โดยมีความพยายามอย่างต่อเนื่องที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารงาน ODA ผ่านการลดความยากจนและการพัฒนาที่ยั่งยืน

3) การวิเคราะห์ด้านกระบวนการ (Process) พบว่า KOICA มีแนวทางการดำเนินงานที่มุ่งสู่ประสิทธิผลของการบริหารการดำเนินงานด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ทั้งแง่ประสิทธิผล ประสิทธิภาพ ความโปร่งใสและความพร้อมรับผิดของแผนงาน/โครงการความช่วยเหลือ ในขณะที่ TICA ก็มีแนวทางการดำเนินงานที่มุ่งสู่ประสิทธิผลของการบริหารการดำเนินงานด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ทั้งแง่ประสิทธิผล ประสิทธิภาพ ความโปร่งใสและความพร้อมรับผิดของแผนงาน/โครงการความช่วยเหลือเช่นกัน แม้จะยังไม่อยู่ในระดับเดียวกับ KOICA ก็ตาม

4) การวิเคราะห์ด้านผลผลิต (Product) พบว่า KOICA มีความชัดเจนและเฉพาะเจาะจงอย่างยิ่งในการกำหนดประเทศเป้าหมายและสาขาความร่วมมือสำหรับประเทศคู่ร่วมมือ และมีการเน้นความโปร่งใสในการดำเนินงานอีกด้วย ส่วน TICA มีการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการส่งเสริม Aid for Trade การขับเคลื่อนความร่วมมือใต้-ใต้ และไตรภาคี และการผลักดัน ODA ไทยเพื่อสนับสนุน SDGs อย่างไรก็ดี เมื่อเปรียบเทียบกับ KOICA ประเทศไทยยังไม่ถึงจุดที่จัดทำยุทธศาสตร์ ODA สำหรับประเทศเป้าหมายต่างๆ ในรายละเอียด

4.2 ข้อเสนอแนะ

4.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การบูรณาการความร่วมมือฯ ทั้งภาพรวม นโยบาย ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ จากพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2558 จัดตั้งกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (TICA) เป็นหน่วยงานกลางด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศของ ไทย นั้น ในก้าวต่อไป ประเทศไทยควรดำเนินการบูรณาการงานความร่วมมือฯ ทั้งในภาพรวม นโยบาย ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์การให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในฐานะเครื่องมือผลักดันนโยบาย ต่างประเทศของไทย และน่าจะสามารกำหนดประเทศเป้าหมายและสาขาความร่วมมือสำหรับแต่ละ ประเทศคู่ร่วมมือเป้าหมายได้อย่างชัดเจน

2) การจัดตั้งกลไกประสานงาน/ติดตามงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย การจัดตั้งกลไกประสานงาน/ติดตามงานความร่วมมือฯ จะช่วยให้การบริหารงานเชิงบูรณาการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุประสิทธิผล กลไกประสานงาน/ติดตามงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยดังกล่าวอาจใช้กลไกที่มีอยู่เดิม (แต่ไม่ได้มีการประชุม/หารืออย่างสม่ำเสมอเป็นเวลานานแล้ว) ได้แก่ คณะกรรมการนโยบายความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการกับต่างประเทศ ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธานกรรมการ มีปลัดกระทรวงการต่างประเทศเป็นรองประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องหรือผู้แทนเป็นกรรมการ และมีผู้อำนวยการสำนักงานความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างประเทศ (ปัจจุบัน คือ อธิบดีกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ) เป็นกรรมการและเลขานุการ ทั้งนี้ โดยน่าจะมีการจัดตั้งอนุกรรมการที่เกี่ยวข้องเชิงบูรณาการ ได้แก่ อนุกรรมการประสานนโยบายและแผนงาน อนุกรรมการการบูรณาการรายสาขาความร่วมมือฯ และอนุกรรมการประสานการทำงานความร่วมมือฯ กับกระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างบูรณาการ ซึ่งจะครอบคลุมทั้งการประสานเรื่องข้อมูลอย่างบูรณาการและการติดตามประเมินผล

3) การบูรณาการเชิงงบประมาณ การกำหนดรายการงบประมาณ ODA ของไทย โดยสำนักงบประมาณ น่าจะมีส่วนช่วยในการติดตามภาพรวมงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทย ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ผลทางอ้อมจะช่วยในการสร้างเสริมภาพลักษณ์ประเทศไทยในเวทีความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างประเทศ เนื่องจากปริมาณมูลค่า ODA ที่คำนวณได้จะมีความเป็นจริงมากขึ้น ไม่กระจัดกระจายไปตามแต่ละกระทรวง ซึ่งใช้จ่ายจากหมวดที่หลากหลาย ไม่ใช่หมวดความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศโดยตรง

4) การถอดบทเรียน การถอดบทเรียนจากประสบการณ์ที่ผ่านมาในด้านต่างๆ อาทิ กระบวนการบริหารการดำเนินงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์ที่ได้รับจากแหล่งผู้ให้เดิม และสาขาความร่วมมือที่ประเทศไทยมีศักยภาพน่าจะเป็นจุดขายของความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยในเชิงคุณภาพต่อไป

4.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

หากมีการจัดตั้งหรือมอบหมายสถาบัน หน่วยงานหรือศูนย์ศึกษาเชิงวิชาการในประเด็นความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างประเทศ จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถวิเคราะห์ผลที่จะได้รับจากความร่วมมือเพื่อพัฒนากับประเทศต่างๆ ได้ครอบคลุมและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการกำหนดทิศทาง นโยบาย ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์รายประเทศ/รายสาขาได้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากประเทศไทยจะเดินหน้าด้วยยุทธศาสตร์ส่งเสริมศักยภาพด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการค้าการลงทุนของไทยและประเทศผู้รับผ่านความร่วมมือเพื่อพัฒนาที่ส่งเสริมการค้า (Partnership for Economic Cooperation/Aid for Trade)

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

“พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ พ.ศ. 2547.”

ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 121, ตอนพิเศษที่ 63ก (18 ตุลาคม 2547).

“พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2558.” ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 132, ตอนที่ 4 ก (22 มกราคม 2558).

“พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545.” ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 119, ตอนที่ 99ก (2 ตุลาคม 2545).

โคริน เฟื่องเกษม. แนวคิดและทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

เปี่ยมศักดิ์ มิลินทจินดา. ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ: กรณีศึกษาประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2549.

พิเชต สุนทรพิพิธ. การให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและวิชาการแก่ต่างประเทศของประเทศไทยกับความมั่นคงของชาติ. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2535.

สถาบันคีนันแห่งเอเชีย. รายงานประจำปี 2553. กรุงเทพฯ: สถาบันคีนันแห่งเอเชีย, 2554.

สมพงษ์ ชูมาก. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน (ทศวรรษ 1990 สู่ทศวรรษแรกแห่งศตวรรษที่ 21). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

สุรัชย์ ศิริไกร และคณะ. รายงานการประเมินผลการดำเนินงานของสถาบันความร่วมมือเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจลุ่มน้ำโขง (Mekong Institute) ช่วงปี 2005–2007 (พ.ศ. 2548–2550).

กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

อภิรักษ์ ภัทรธยานนท์. การให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาแก่ต่างประเทศของไทย. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2548.

เอกสารภาษาอังกฤษ

Ban Ki-moon. UN and Civil Society. Speech at World Economic Forum, Davos, Switzerland, (29 January 2009).

Fuhrer, H. The Story of Official Development assistance. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 1996.

KOICA. KOICA Annual Report 2013. Gyeonggi-do, 2014.

_____. 20 Years of KOICA (1991–2010). Gyeonggi-do, 2011.

- Ministry of Foreign Affairs of Thailand & United Nations Country Team in Thailand. Global Partnership for Development: Thailand's Contribution to Millennium Development Goal 8. 2004.
- Riddell, R. C. Foreign Aid Reconsidered. London: The John Hopkins University Press, 1987.
- _____. Does Foreign Aid Really Work?. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Rostow, W. W. "The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto." In Roberts, T. J. and Hite, A. B. (Eds.). The Globalization and Development Reader: Perspective on Development and Global Change. Oxford: Blackwell Publishing, 2007: pp.47-55.
- Stufflebeam, Daniel L. The CIPP Model for Evaluation, presented at the 2003 Annual Conference of the Oregon Program Evaluators' Network (OPEN). Portland, Oregon, 2003.
- Stufflebeam, Daniel L. and Shinkfield, Anthony J. Evaluation Theory, Models, and Applications. John Wiley & Sons, Inc., San Francisco, 2007.
- United Nations Country Team in Thailand. United Nations Partnership Framework Thailand 2012-2016: Resilience, Creativity and Equity. Bangkok, 2011.
- UNDP. Royal Thai Government/UNDP Country Programme Action Plan, 2007-2011. 2006.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- กระทรวงการต่างประเทศ. การลงนามบันทึกความเข้าใจแก้ไขความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางวิชาการ ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา [ออนไลน์]. ข่าวต่างประเทศ (19 กุมภาพันธ์ 2547). แหล่งที่มา: <http://www.ryt9.com/s/ryt9/130683>.
- _____. ความร่วมมือทางวิชาการระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา [ออนไลน์]. ข่าวต่างประเทศ (20 กุมภาพันธ์ 2547). แหล่งที่มา: <http://www.ryt9.com/s/ryt9/130683>.
- ศักดิ์ชัย ภูเจริญ. การประเมินโครงการโดย CIPP Model [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.kruinter.com/show.php?id_quiz=630&p=1. P. 1-4. 20/5/2558.
- Embassy of Japan in Thailand. Japan-Thailand ODA [Online]. 2011. Available from: <http://www.th.emb-japan.go.jp/en/oda/index.htm#b>.
- KOICA. About KOICA [Online]. 2015. Available from: http://www.koica.go.kr/english/koica/policies_strategies/index.html.
- _____. Korea's Country Partnership Strategy [Online]. 2012. Available from: <http://www.odakorea.go.kr/eng.policy.CountryPartnershipStrategy.do>.

- Maxwell, S. and Robinson, M. “Where Next? Setting the Agenda for Partnerships to 2015.” Asia 2015: Promotion Growth, Ending Poverty [Online]. (2006): 9. Available from: www.asia2015conference.org.
- OECD. IS IT ODA? OECD– Fact Sheet–May 2007 [Online]. 2007. Available from: www.oecd.org/dac/stats/dac/directives.
- _____. The Busan Partnership for Effective Development Cooperation [Online]. 2012. Available from: <http://www.oecd.org/dac/effectiveness/Busan%20partnership.pdf>
- Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). Paris Declaration on Aid Effectiveness: Ownership, Harmonization, Alignment, Results and Mutual Accountability [Online]. 2005. Available from: <http://www.oecd.org/dac/stats/the07odagnitarget–ahistory.htm>.
- UNDP. Asia–Pacific nations meet to set development co–operation priorities in Seoul [Online]. 10 Mar 2014. Available from: http://www.undp.org/content/seoul_policy_center/en/home/presscenter/articles/2014/03/04/asia–pacific–states–to–set–development–co–operation–priorities–in–seoul/.
- US Watch, Ministry of Foreign Affairs, Thailand. องค์กรเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐฯ (USAID) กับความสัมพันธ์ไทย–สหรัฐฯ [Online]. 2011. Available from: <http://uswatch.mfa.go.th/uswatch/th/relationship/social/detail.php?ID=355>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แผนยุทธศาสตร์กระทรวงการต่างประเทศ (พ.ศ. 2558-2561)

แผนยุทธศาสตร์กระทรวงการต่างประเทศ (พ.ศ. ๒๕๕๘ - ๒๕๖๑)

* ได้รับความเห็นชอบจากรอง บรม./ว.ม.ก.ก.ด.
เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๘

วิสัยทัศน์

๑. เป็นตัวแทนรัฐบาลในการประชุมและการเจรจาระหว่างประเทศ ปกป้อง รักษา และส่งเสริมผลประโยชน์ของไทย ในเวทีภูมิภาค ภูมิภาค และมีส่วนร่วมในการกำหนด บรรทัดฐานระหว่างประเทศ
๒. เป็นองค์กรที่กำกับดูแลนโยบายการต่างประเทศในภาพรวม ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์ นโยบาย และกลยุทธ์ด้านการต่างประเทศ ตลอดจน กฎหมายระหว่างประเทศแก่รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทย
๓. คุ้มครอง ส่งเสริม และดูแลสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของคนไทยในต่างประเทศ ตลอดจนการให้บริการแก่ประชาชนด้านการกงสุล
๔. นำองค์ความรู้จากต่างประเทศ มาตราฐานสากลและบรรทัดฐานระหว่างประเทศ มาช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย

องค์การนำในการขับเคลื่อนนโยบายการต่างประเทศเพื่อผลประโยชน์ของชาติ

๕. เสริมสร้างความเชื่อมั่นและภาพลักษณ์ที่ดีของไทยในต่างประเทศและเวทีระหว่างประเทศ
๖. ดำเนินงานเกี่ยวกับพิธีการและระเบียบแบบแผนสากลเพื่อสนับสนุนงานด้านการต่างประเทศ
๗. ส่งเสริมและต่อยอดเป็นงานด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคี และพหุภาคี
๘. สร้างองค์ความรู้ด้านการต่างประเทศ และให้ความรู้ความเข้าใจด้านการต่างประเทศ ต่อภาคส่วนต่าง ๆ และสาธารณชนไทย
๙. บูรณาการภารกิจด้านการต่างประเทศกับทุกภาคส่วน
๑๐. พัฒนางองค์กรให้มีความพร้อมในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักการสากล

พันธกิจ

ค่านิยม "CARE"

สร้างสรรค์และเปิดกว้าง (Constructive) รับผิดชอบ (Accountable)
 ทั้งหมดได้ (Reliable) มุ่งผลสัมฤทธิ์และความเป็นเลิศ (Excellent)

เสริมสร้างสถานะเชิงยุทธศาสตร์และผลประโยชน์ของไทย

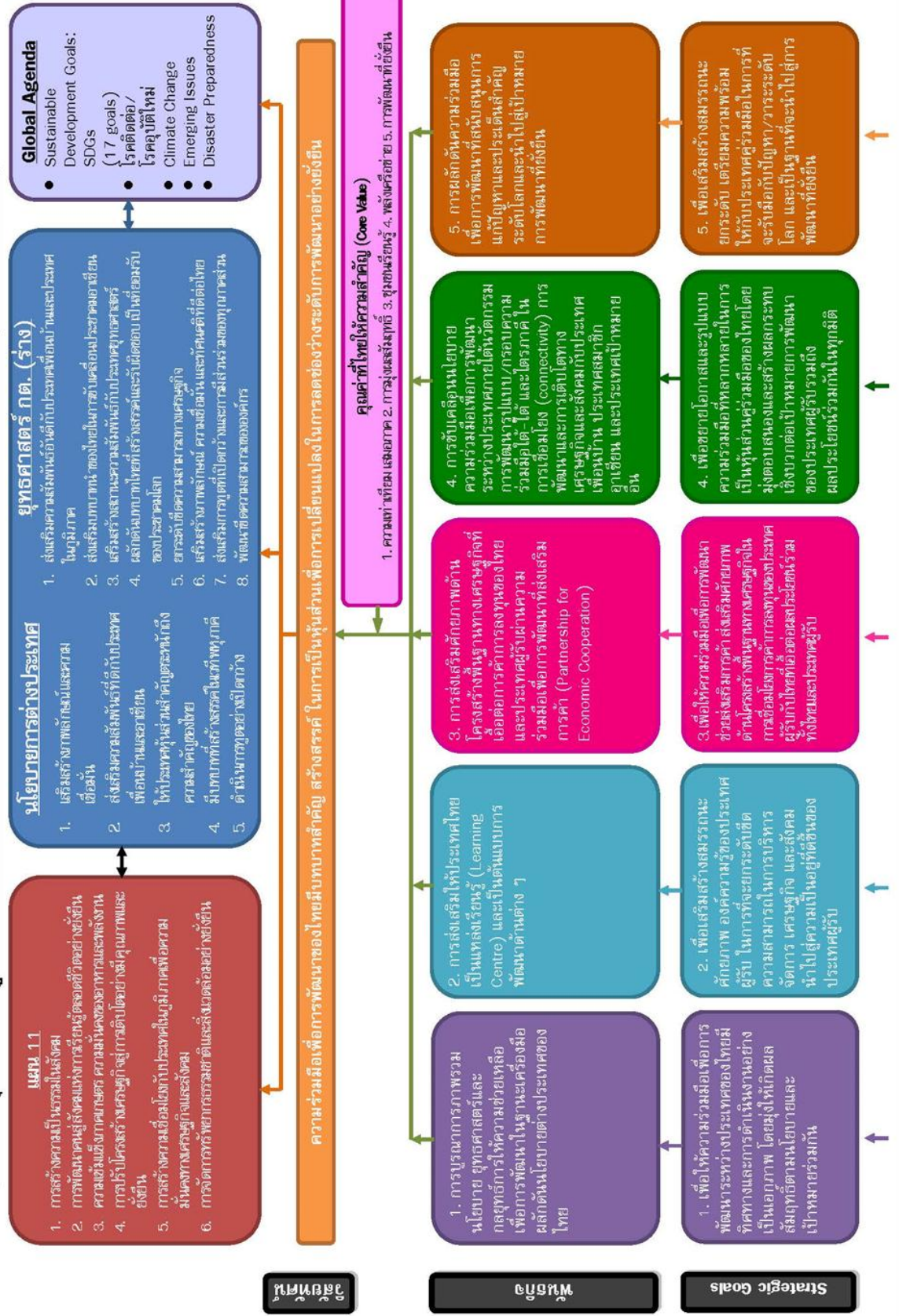
เป้าประสงค์

ประเด็นยุทธศาสตร์

ภาคผนวก ข
ร่างแผนยุทธศาสตร์บูรณาการความร่วมมือเพื่อการพัฒนา
ระหว่างประเทศไทย 4 ปี (พ.ศ. 2558-2561)

ร่างแผนยุทธศาสตร์บูรณาการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 4 ปี (พ.ศ. 2558-2561)

Strategic Issues

การบูรณาการยุทธศาสตร์และนโยบายเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศของไทยอย่างครอบคลุม

1.1 เพื่อให้มีการบูรณาการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาภาคส่วน (Inclusive integration for international development cooperation) ในการขับเคลื่อนประเด็นเชิงยุทธศาสตร์ด้าน การต่างประเทศของไทยอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 เพื่อกำหนดประเด็นเชิงรุกในการผลักดันความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของไทยอย่างมีเอกภาพ

1.3 เพื่อประโยชน์สูงสุดในการดำเนินความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศของไทยกับทุกประเทศคู่ค้า

การผลักดันให้ไทยเป็นแหล่งเรียนรู้ที่โดดเด่นและมีพลวัตสูง

2.1 เพื่อให้มีการรวบรวมประมวลและสังเคราะห์องค์ความรู้จากประสบการณ์การพัฒนาของไทยในสาขาต่าง ๆ เช่น การลดความยากจนโดยเน้นชุมชน (Community-based Poverty Reduction) และ Universal Health Coverage เป็นต้น

2.2 เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของหน่วยงาน/สถาบันและบุคลากรในการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ

2.3 เพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยให้เป็นศูนย์การเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ที่มีพลวัตสูงด้วยตัวแบบแห่งความล้ำเลิศและแนวปฏิบัติที่ดี

การขยายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ส่งเสริมการค้าการลงทุน และเศรษฐกิจ (Partnership for Economic Cooperation)

3.1 เพื่อสร้างโอกาสทางการค้าให้กับประเทศผู้รับและในขณะเดียวกันเป็นการขยายโอกาสทางการค้าการลงทุนให้แก่ประเทศไทย

3.2 เพื่อสนับสนุนการเข้าถึงทรัพยากรการคลังและการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เพื่อเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาค/อนุภูมิภาค

3.3 เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมเชิงเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการค้าการลงทุนให้แก่ทั้งประเทศผู้รับและประเทศไทย

3.4 เพื่อเตรียมความพร้อมที่จะรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ รวมทั้งตอบสนองนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายแดนไทย อาทิ ด้านการศึกษาในวิชาชีพเฉพาะ

การขยายความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South Cooperation) และความร่วมมือไตรภาคีเชิงรุก

4.1 เพื่อขยายความร่วมมือหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาระดับโลก (Global Partnership for Development) ของไทยกับประเทศคู่ค้าต่าง ๆ

4.2 เพื่อขยายบทบาทประเทศไทยในด้านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาไปยังภูมิภาคต่าง ๆ

4.3 เพื่อส่งเสริมความร่วมมือกับภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศ

4.4 เพื่อขับเคลื่อนประเด็นสำคัญของไทยในเวทีระหว่างประเทศ เช่น ด้านสาธารณสุข (อาทิ การสาธารณสุขชายแดน และ Universal Health Coverage) ภาษามีเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และผลกระทบที่มาจากประเด็นสังคมและสิ่งแวดล้อมข้ามชาติ

ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเพื่อสนับสนุนการแก้ปัญหา/วาระระดับโลก และมุ่งไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

5.1 เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) และกรอบข้อตกลงที่ประเทศไทยลงนามไว้

5.2 เพื่อร่วมมือในการคลี่คลายปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

5.3 เพื่อช่วยในการจัดโรดคู่มือใหม่และโรดตัดต่อระหว่างประเทศ

5.4 เพื่อช่วยในการคลี่คลายประเด็นปัญหาการพัฒนาที่อุบัติใหม่ (Emerging Global Issues)

5.5 เพื่อสนับสนุนทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

Strategic Objectives

1.1.1.1 จัดตั้งกลไก/คณะกรรมการ
เพื่อการบริหารจัดการความร่วมมือ
เพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของ
ไทย

1.1.2 จัดทำแผนยุทธศาสตร์
ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา
ระหว่างประเทศของไทยเชิง
ยุทธศาสตร์รายประเทศ

1.2.1 การจัดทำแผนยุทธศาสตร์
ความร่วมมือรายสาขา (Sectoral
Development Strategic Plan) ใน
สาขาที่สำคัญ

1.3.1 เสริมสร้างเครือข่ายและ
การประสานงานระหว่างหน่วยงาน
ที่ดำเนินงาน ความร่วมมือของไทย
และต่างประเทศ

1.3.2 แผนงานการพัฒนา
ระบบการติดตามประเมินผล
แบบมุ่งผลลัพธ์

1.3.3 มีแผนงานประจำปี
งานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา
ของไทย

2.1.1 การส่งเสริมการจัดการ
องค์ความรู้ที่ไทยมีความเชี่ยวชาญ
ให้เป็นระบบ จากบทเรียนเชิง
ปฏิบัติของไทย

2.2.1 การเสริมสร้างความ
เข้มแข็ง/สมรรถนะของหน่วยงาน
และบุคลากรของไทยในการ
ดำเนินงานความร่วมมืออย่างมี
ประสิทธิภาพ

2.3.1 การประมวล สังเคราะห์
และจัดทำตัวแบบการเรียนรู้
(Thailand Development Model)
ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

2.3.2 การเผยแพร่องค์ความรู้
ของไทยให้เป็นที่ยอมรับใน
เครือข่ายชุมชนวิชาการระหว่าง
ประเทศ

2.3.3 การดำเนินกระบวนการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในลักษณะ
ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community
of Practices) อย่างมีผลวัด

2.3.4 การขยายความร่วมมือใน
เชิงเครือข่ายวิชาการ (Knowledge
Sharing Network: KSN) เพื่อการ
พัฒนาเชิงวิชาการอย่างยั่งยืนใน
เวทีระหว่างประเทศ

3.1.1 จัดทำแผนงาน
Partnership for Economic
Cooperation ในการ ขับเคลื่อน
เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน
ระหว่างไทยกับภูมิภาคต่าง ๆ

3.1.2 การขับเคลื่อนบทบาท
ประเทศไทยในกรอบ Partnership
for Economic Cooperation ในเวที
ระหว่างประเทศ

3.1.3 สนับสนุนความร่วมมือ
เพื่อการพัฒนาเชิงรุกไปยังประเทศ
ที่มีศักยภาพในการเป็นตลาดใหม่
(เช่น แอฟริกาใต้)

3.2.1 เสริมสร้างศักยภาพ/
สมรรถนะของหน่วยงานและ
บุคลากรไทยเพื่อรองรับและ
เปลี่ยนแปลง การเชื่อมโยงและการ
ขยายตัวทางการค้าการลงทุน

3.3.1 การสนับสนุนการพัฒนา
รูปแบบ ทั่วโลก และแนวทางในการ
ส่งเสริม Partnership for Economic
Cooperation

3.4.1 สนับสนุนความร่วมมือ
เพื่อการพัฒนาวirtschaftเฉพาะใน
ประเทศเป้าหมายที่จะรองรับ
การค้าการลงทุนของไทย

4.1.1 กำหนดกรอบทิศทางเชิง
นโยบายในการขยายความร่วมมือเพื่อ
พัฒนาประเทศไทยในลักษณะ
หุ้นส่วนที่ชัดเจนและต่อเนื่อง

4.1.2 การขยายความร่วมมือ
หุ้นส่วนกับแหล่งผู้ให้สำคัญ

4.2.1 เพิ่มบทบาทของไทยให้
ความแข็งแกร่งในภาคีส่วนรวม และ
นำเสนอ/แย่งชิงศักยภาพของไทยใน
เวทีความร่วมมือเพื่อการพัฒนา
ระหว่างประเทศ

4.2.2 จัดทำยุทธศาสตร์ความ
ร่วมมือหุ้นส่วนรายประเทศเป้าหมาย/
รายสาขา (Sectoral Approach) และ
กรอบความร่วมมือระดับภูมิภาค

4.3.1 ส่งเสริมการร่วมมือหุ้นส่วน
ภาครัฐ เอกชน (Public Private
Partnership: PPP) รวมถึงการมีส่วน
ร่วมของภาคประชาสังคม ในการให้
ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศ

4.4.1 ประมวลผลวิเคราะห์องค์
ความรู้ บทเรียน และประสบการณ์ใน
การดำเนินกิจกรรมความร่วมมือเพื่อ
การพัฒนา ระหว่างประเทศไม่ประเด็น
สำคัญ

4.4.2 ศึกษาและพัฒนาแนวทาง
รูปแบบ กรอบความร่วมมือหุ้นส่วน
ใหม่ ๆ รวมถึงความร่วมมือที่เป็น
สาขาที่เป็นประเด็นสำคัญในระดับ
ภูมิภาค/โลกให้ทิศทางที่สอดคล้องกับ
ยุทธศาสตร์และผลประโยชน์ร่วมกัน

5.1.1 การกำหนดกรอบทิศทาง
เชิงนโยบายในการขยายความ
ร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่าง
ประเทศของไทยที่สอดคล้องกับ
เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
(SDGs) และกรอบที่เกี่ยวข้อง

5.2.1 จัดทำกรอบความร่วมมือ
หุ้นส่วนไทยกับสหประชาชาติที่
ครอบคลุมและตอบสนองงาน
ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา
ระหว่างประเทศตามเป้าหมายการ
พัฒนาที่ยั่งยืน

5.3.1 ความร่วมมือกับแหล่งผู้
ร่วมมือและประเทศที่ได้รับ
ผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่
(Emerging Diseases)

5.4.1 จัดทำกรอบความร่วมมือ
เพื่อตอบสนองต่อประเด็นภาวะโลก
ที่อุบัติขึ้น (Emerging Global
Issues)

5.5.1 จัดทำกรอบและแผนงาน
แนวคิดปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์
ไปสู่การปฏิบัติ

ประเภทต้นแบบที่ 3

1. มีการนโยบายและยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศสำหรับใช้ในการอ้างอิง

2. การจัดทำกรอบความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในภูมิภาค / อนุภูมิภาค

3. มีการบูรณาการศาสตร์ความรู้ร่วมมือเพื่อการพัฒนารายประเทศและรายสาขา

4. การจัดทำแผนปฏิบัติการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยกับประเทศกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ

5. มีระบบการประสานเครือข่ายแลกเปลี่ยนข้อมูลและปฏิบัติงานระหว่างหน่วยงาน เพื่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ และสื่อเอกภาพ รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศและสถาบันการศึกษา

6. มีการจัดทำแผนงานด้านการศึกษาตามประเด็นผลความร่วมมือเพื่อการพัฒนา

7. มีการสานต่อการประชาสัมพันธ์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของไทยที่ต่อเนื่อง

1. มีฐานข้อมูลผู้เชี่ยวชาญหลักสูตร และสถาบันของไทยในสาขาสำคัญที่ไทยมีศักยภาพ

2. บุคลากรและหน่วยงานที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารงานความร่วมมือตามมาตรฐานสากล

3. มีคู่มือและแนวทางการปฏิบัติงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาให้ผู้เชี่ยวชาญของไทยและบุคลากร

4. มีการจัดทำเอกสารแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) และตัวแบบการพัฒนาของไทย (Thailand Development Model) ด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง วิทยาศาสตร์ การสาธารณสุข และการลดความยากจน เพื่อเผยแพร่ให้ประเทศผู้ให้และประเทศผู้ร่วมมือ

5. การดำเนินกิจกรรมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ มีประสิทธิภาพ และผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจน

1. มีแนวทาง Partnership for Economic Cooperation เป็นกรอบดำเนินการภายใต้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของไทย

2. ประเทศคู่ร่วมมือของไทยมีการพัฒนาและได้รับการเสริมสร้างความพร้อมต่อการขยายผลต่อการร่วมมือทางการค้ากับไทย

3. กลุ่มเป้าหมายยุทธศาสตร์และหน่วยงานของทั้งประเทศผู้รับและประเทศไทยมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เอื้อต่อการขยายตัวทางการค้าการลงทุน เช่น ด้านกฎระเบียบทางการค้า และวิชาชีพเฉพาะ เป็นต้น

4. การเปลี่ยนแปลงในสาขาการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับการค้า การลงทุนของไทยกับประเทศผู้ร่วมมือ

1. มีการร่วมมือได้-ได้ และหุ้นส่วน เพื่อใช้เป็นแนวทางขยายความร่วมมือกับแหล่งผู้ให้ร่วมมือหุ้นส่วนในลักษณะ Sectoral/ Programme-based Approach

3. การผลักดันกรอบความร่วมมือไตรภาคีกับประเทศที่สามที่มีอยู่ให้ตอบสนองยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของไทย

4. มีฐานข้อมูลเชิงวิชาการ (Knowledge Hub) ในด้านต่าง ๆ ที่ไทยมีความเชี่ยวชาญ เช่น ด้านการเกษตร และสาธารณสุข เป็นต้น

5. ครอบคลุมร่วมมือไตรภาคีมีการขยายไปยังภูมิภาคอื่น ๆ มากขึ้น

1. มีการจัดทำแผน/กรอบความร่วมมือไทยกับองค์กรระหว่างประเทศภายใต้จริง 5 ปี ที่ครอบคลุมและตอบสนององความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. มีการจัดทำแผน/กรอบความร่วมมือไทยกับองค์กรระหว่างประเทศในเรื่องการลด/แก้ไขปัญหาลผลกระทบจากภาวะเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change)

3. มีการจัดทำแผน/กรอบความร่วมมือไทยกับองค์กรระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหาโรคอุบัติใหม่/โรคติดต่อระหว่างประเทศ

4. มีการจัดทำแผน/กรอบความร่วมมือไทยกับองค์กรระหว่างประเทศในการแก้ไขภาวะที่มีประเด็นอุบัติใหม่ (Emerging Global Issues)

5. มีแผนงานและตัวแบบเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถนำไปใช้ได้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวหทัยชนก ศิริวัฒนกุล
ประวัติการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) - นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช - พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ - M.SC. (Economics), University of Wales, U.K. - รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. พ.ศ. 2531	นักวิเทศสหการ 3 ฝ่ายสหประชาชาติ
พ.ศ. 2547	กองการร่วมมือกับต่างประเทศ 2 กรมวิเทศสหการ หัวหน้าฝ่ายความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศ
พ.ศ. 2548	กองการร่วมมือกับต่างประเทศ 2 กรมวิเทศสหการ หัวหน้าฝ่ายหุ้นส่วนความร่วมมือพหุภาคี
พ.ศ. 2555-ปัจจุบัน	สำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ นักวิเทศสหการชำนาญการพิเศษ ส่วนวางแผนและติดตามผลการให้ความร่วมมือกับต่างประเทศ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักวิเทศสหการชำนาญการพิเศษ กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ